

Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΜΕΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

*Διάξεις γενομένη ἐν τῷ Ἑλληνικῷ
Πνευματικῷ Ὀμίλῳ Κύπρου.*

*(ἀνατύπωσις ἐκ τῆς ἐφημερίδος
«Ἐλευθερία» ἡμερ. 19-26.4.1959)*

ΕΝ ΛΕΥΚΩΣΙΑ

1959

Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΜΕΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

*Διάλεξις γενομένη ἐν τῷ Ἑλληνικῷ
Πνευματικῷ Ὁμίλῳ Κύπρου.*

*(ἀνατύπωσις ἐκ τῆς ἐφημερίδος
«Ἐλευθερία» ἡμερ. 19-26. 4. 1959)*

ΕΝ ΛΕΥΚΩΣΙΑ

1959



Αἱ Καρνάτιδες τοῦ Ἐρεχθείου.

ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΡΙΝ 17 και πλέον χρόνια, διαρκούντος του β' παγκοσμίου πολέμου, είχα την ευχαρίστησιν να κάμω διάλεξιν με τὸ ἴδιον θέμα εἰς μίαν πνευματικὴν ἐξόρμησιν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς μεγάλης ἀνησυχίας ὅλων τῶν ἐλευθέρων ἀνθρώπων διὰ τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος, ἡμῶν δὲ τῶν Ἑλλήνων ἀκόμη περισσότερο, ὅτε ἡ πόλις τῆς Παλλάδος ἔκυπτεν ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ἐκ βορρᾶ ἐπιδρομῶν. Ἐκτοτε συνετελέσθησαν μεγάλα καὶ θαυμαστά ἔργα ὄχι μόνον εἰς τὴν μεγάλην μας πατρίδα, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἐν τούτοις καὶ σήμερον ἀτενίζομεν, ὅπως καὶ τότε, πρὸς τὸν ἴδιον βράχον ὡς εἰς σύμβολον τοῦ ἐλευθέρου πνεύματος, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ κυριαρχῇ εἰς τὴν ζωὴν μας. Ἄλλ' ἀκόμη περισσότερο σημασίαν ἀποκτᾷ ὁ ἱερός βράχος δι' ἡμᾶς τοὺς ἐν Κύπρῳ κατοικοῦντας Ἕλληνας ἐν ὧσι τῆς ἐπιτευχθείσης διὰ συνδιαλλαγῆς λύσεως τοῦ ἐθνικοῦ Κυπριακοῦ ζητήματος, ὅπως ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς συμφωνίας ἐτόνισα. Διότι ὁ αὐτός ἱερός βράχος παρὰ τὰς διαμορφώσεις τῆς πολιτικῆς δὲν παύει ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι τὸ σύμβολον δι' ἡμᾶς τοῦ αὐτοῦ ἐλευθέρου ἑλληνικοῦ πνεύματος, ὅπως καὶ προηγουμένως, πρὸς αὐτὸν ἀτενίζομεν καὶ θὰ ἐξακολουθήσωμεν νὰ ἀτενίζομεν καὶ ἀπὸ αὐτὸν θὰ ἀντλοῦμεν ὡς πηγὴν τῆς ζωῆς μας. Ἄν τὸν λησμονήσωμεν, τότε θὰ ἀρνηθῶμεν τὸν ἑαυτὸν μας καὶ δὲν θὰ ἔχωμεν λόγον νὰ ὑπάρχωμεν ζῶντες παρὰ τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας ἀδελφούς. Διὰ τοῦτο ἐθεώρησα σκόπιμον σήμερον ἐν τῷ προγράμματι τῆς πνευματικῆς ἐξορμήσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Ὀμίλου Κύπρου, τὴν ὁποίαν οὗτος ἀπεφάσισε πρὸς ἔξαρσιν τῶν πολιτιστικῶν στοιχείων τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου ἀνὰ τοὺς αἰῶνας νὰ ἐπαναλάβω με τινὰς μεταβολὰς τὴν διάλεξίν μου ἐκείνην διὰ τοὺς νέους κυρίως, οἱ ὅποιοι δὲν τὴν ἔχουν ἀκούσει, ἀφοῦ πολλοὶ δὲν εἶχον ἀκόμη τότε, ὅτε ἐδόθη, γεννηθῇ. Μερικαὶ προβολαὶ ἐγχρώμων εἰκόνων θὰ συμπληρώσουν τὴν περιγραφικὴν ἔκθεσιν τῶν πραγμάτων.

Ὅλοι ὅσοι μετέβησαν εἰς τὸ κλεινὸν

ἄστῳ θὰ δύνανται νὰ ἀναπολήσουν τὴν θαυμαστὴν σκηνογραφίαν τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ ἄλλοι ποὺ δὲν εἶχον τὸ εὐτύχημα εἰς τὴν ζωὴν των νὰ πατήσουν τὸ πόδι εἰς τὸν βράχον τῆς Παλλάδος θὰ δύνανται ἀπὸ τὰς εἰκόνας ποὺ ἀσφαλῶς εἶδον εἰς βιβλία καὶ περιοδικὰ νὰ ἀναπαραστήσουν με τὴν φαντασίαν των τὸ γραφικὸν τοπίον. Γύρω ἕνα ὄχι πολὺ εὐρὺ λεκανοπέδιον καὶ εἰς τὸ βᾶθος τρία βουνά, ὁ Ὑμηττός, ἡ Πεντέλη καὶ ἡ Πάρνης, περιβάλλον ὡς στεφάνη με τὸ ἰόχρον των χρώμα τὸν ἀπόκρημον εἰς τὰς πλαγιὰς, ἀλλ' ἐπίπεδον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν βράχον ποὺ εἶναι φυτρωμένος εἰς τὸ ἄκρον τῆς πόλεως. Πιὸ κοντὰ ὁ Λυκαβητὸς με τὸ κωνοειδές του σχῆμα, τὸ φυσικὸν προπύργιον ποὺ δεσπάζει τῆς ὄλης περιοχῆς, ὁ λόφος τῶν Μουσῶν με τὸ μνημεῖον τοῦ Φιλοπάππου, ἀπὸ ὅπου ὁ Παρθενῶν ἐδέχθη τῷ 1687 τοὺς καταιγισμοὺς τῶν ὀθιδῶν τοῦ Μοροζίνη, ὁ λόφος τῶν Νυμφῶν, ὅπου σήμερον τὸ Ἀστεροσκοπεῖον καὶ πέραν ὁ Ἀρδηττός, ὅπου τὸ ἀρχαῖον στάδιον με τοὺς ἀθλητὰς τῶν ὀραίων ἰδανικῶν τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς ὑψοῦτο πάλαιον σύμβολον τοῦ ἀρρενωποῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἀκόμη πιὸ κοντὰ ὁ Ἄρειος Πάγος, ἡ ἔδρα τῆς ἀθηναϊκῆς ἀριστοκρατίας καὶ ὁ φύλαξ τῶν ἀθηναϊκῶν ἐθίμων, τῶν παραδόσεων καὶ τῆς ἠθικῆς, κάτω ἀπὸ τὸν ὁποῖον διεπράχθη τὸ Κυλάνειον ἄγος, καὶ ὀλίγον πάρα κάτω ὁ ἐπίπεδος λόφος τῆς Πυκνός, ὅπου ἀντήχησαν τῶν μεγάλων ρητόρων, πολιτικῶν καὶ στρατηγῶν τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας αἱ λιγύφθογγοι φωναὶ, καὶ τὸν ὁποῖον ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν ἔστησεν αἰώνιον μνημεῖον τῆς πίστεως εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀρετῆς. Ὀλίγα χιλιόμετρα περαιτέρω γαληνιασὴ ἡ θάλασσα τοῦ Σαρωνικοῦ με τὴν νῆσον Αἴγιαν εἰς τὸ κέντρον προβάλλει τὴν ἀνταύγειαν τοῦ δυομένου ἡλίου καὶ μέσα ἀπὸ τὰ ἥρεμα νερὰ ἀντηγῆ ἡ ἀνάμνησις τῆς φωνῆς τοῦ Θεμιστοκλέους, τὴν ὁποίαν ἐνισχύει ἀκουμένη ἀπὸ τὰ στενὰ τῆς Σαλαμίνος ἡ πολεμικὴ ἰαχὴ τῶν νικητῶν ποὺ ἠγωνίσθη-

σαν να σώσουν εις τὸν κόσμον τὸν πολιτισμόν. Ὅπου καὶ ἂν πατήσης, γύρω σου ἀναπηδοῦν αἱ νύμφαι τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας εἰς τὰ νερά τῆς ξηρᾶς, τὰς θαλάσσας, τὰ δάση, ὅπου στρέψης τὸ βλέμμα, προβάλλουν αἱ ἱστορικαὶ μορφαὶ τῶν ἑλληνικῶν παραδόσεων καὶ θρύλων πάντων τῶν αἰώνων καὶ σὲ συνοδεύουν, σὲ ἐλκύουν, σὲ συγκινοῦν. Καὶ ὡς περίβλημα εἰς ὅλα αὐτὰ ἀπλοῦται τὸ ἀνοικτὸν πράσινον τῆς ἑλληνικῆς γῆς, ἀνοικτὸν ὅπως ἀνοικτὴ εἶναι καὶ ἡ καρδιά τοῦ Ἑλληνος πολίτου. Πάνω ἀπὸ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν τὸ γαλάζιο χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ μετὰ τὴν καθαρὰν καὶ διαυγῆ του ἀτμόσφαιραν ἀποτελοῦν ἓνα μαγευτικὸν περιβάλλον.

Εἰς τὸν νοῦν μας ἔρχονται, χωρὶς νὰ τὸ θέλωμεν, οἱ στίχοι τοῦ λυρικοῦ Πινδάρου εἰς αἰώνιον ὕμνον τῆς πόλεως.

«ῬΩ ταὶ λιπαραὶ καὶ ἰοστέφανοι καὶ αἰόδιμοι,
Ἑλλάδος ἔρεισμα, κλειναὶ Ἀθήναι,
δαιμόνιον πολίεθρον».

Ἀλλὰ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ τὰ ὠραία καὶ μαγευτικὰ δὲν μᾶς συγκινεῖ τόσο ὅσον τὸ ἀκουσμά τῆς λέξεως «Ἀκρόπολις». Αὐτὴ ἀποτελεῖ διὰ κάθε πολιτισμένον ἄνθρωπον τὸ σύμβολον τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ παγκοσμίου πολιτισμοῦ, αὐτὴ ἐνσαρκώνει μέσα της δι' ἡμᾶς τοὺς Ἑλληνας ὅλας τὰς περιπετείας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, περιπετείας ποὺ ἐγκλείουν ὄλον τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἀρχαίου, τοῦ μεσαιωνικοῦ, τοῦ νεωτέρου καὶ τοῦ προσφάτου παρελθόντος τῆς φυλῆς μας.

Ἄς ἀνεβῶμεν ἐπάνω εἰς τὸν ἱερόν βράχον. Ἀκολουθοῦμεν τὸν δρόμον, ἀπὸ ὅπου ἀνέβαινον ὅλοι οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι καὶ ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται εἰς τὸ δυτικὸν μέρος αὐτῆς. Ἐνας ἀπόκρημνος θράχος ὕψους περίπου 156 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης καὶ 60—70 μ. ὑπὲρ τὴν σημερινὴν πόλιν, μετὰ σχεδὸν ἐντελῶς ἐπίπεδον ἐπιφάνειαν μήκους 300 μ. καὶ πλάτους 130 μ. εἰς τὰ μεγαλύτερα σημεῖα ἔχει τὰς τρεῖς τοὺς ἄλλας πλευρὰς ἀπροσπελάστους εἰς τὸν κοινὸν ἀναβάτην. Ὁ ἱερὸς θράχος θέλει ὄλους τοὺς ἐπισκέπτας του νὰ περνοῦν μόνον ἀπὸ ἐκεῖ, ἀπὸ ὅπου ἡ πομπὴ τῶν Παναθηναίων κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἀνῆρχετο πρὸς ὕμνον καὶ δόξαν τῆς θεᾶς προστάτιδος τῆς πόλεως. Ἐπὶ τοῦ θράχου εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς βασιλείας, κατὰ τοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους, πρὸ τοῦ 1000 π. Χ. ἦτο ἰδρυμένον τὸ ἀνάκτορον τοῦ βασιλέως τῆς πόλεως. Ὅλιγα λείψανα μᾶς ἔχουν διασωθῆ εἰς τὴν βορειαν πλευράν του. Ἐν τεῖχος κυκλώπειον, τοῦ ὁποῖου σώζονται

εἰς τινὰ σημεῖα ἐλάχιστα λείψανα, ἐπρωστάτευε τὴν Ἀκρόπολιν, ὅπου ἡ κατοικία τοῦ υπερτάτου ἀρχοντος, ὅπως ἀκριβῶς ἐγένετο μετὰ τὰς ἄλλας ἀκροπόλεις τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, τῶν Μυκηνῶν, τῆς Τίρυνθος κλπ. Τίποτε τὸ πολὺ σημαντικὸν δὲν μᾶς ἔχει μαρτυρηθῆ διὰ τὴν παλαιότητα τὴν αὐτὴν ἐποχὴν τῶν Ἀθηνῶν. Μᾶς εἶναι γνωστὸν μόνον ἀπὸ τὸν μῦθον καὶ τὰς παραδόσεις ὅτι πράγματι ἡ βασιλεία ἐπεκράτει πάλαι ποτὲ καὶ εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν ὡς τὸ κοινὸν πολιτικὸν σύστημα. Ὁ μῦθος τοῦ Κόδρου μᾶς ἐδίδαξε, πῶς μετ' αὐτὸν τὸ σύστημα τοῦτο τῆς βασιλείας κατηργήθη. Καὶ τὸ παλαιὸν ἀνάκτορον ἐξέλιπε μετὰ τὴν ἐκλειψιν τῆς βασιλείας, διὰ νὰ δώσῃ τὴν θέσιν του εἰς δημιουργήματα ἄλλα, τὰ ὁποῖα ἐξεφύτρωναν περισσότερο ἀπὸ τὴν λαϊκὴν θέλησιν παρά ἀπὸ τὴν θέλησιν ἑνὸς καὶ μόνου υπερτάτου ἀρχοντος. Ὁ μέγας νομοθέτης τῶν Ἀθηνῶν Σόλων εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔθεσε τὰς θάσεις τῆς ἀθηναϊκῆς πολιτείας ὡς δημιουργοῦ δυνάμεως διὰ τῆς εὐνομίας, ἡ ὁποία ἔπρεπε κατὰ τὸν σοφὸν Ἀθηναῖον νὰ ἀποτελῆ τὴν θάσιν τῆς εὐδαιμονίας πάσης ἐλευθέρως καὶ ἀνεξαρτήτου πόλεως.

Εἶχεν ἤδη ἐπίσης κατὰ τοὺς χρόνους τούτους διαμορφωθῆ ὀριστικῶς ἡ ἑλληνικὴ θρησκεία μετὰ τὸ πάνθεον τῶν ἑλληνικῶν θεῶν, τῶν ὁποίων ἄλλοι ὑπῆρξαν γηγενεῖς τῆς χώρας, ἄλλοι δ' ἔξωθεν ἐλθόντες προσηρμόσθησαν ἑνωρὶς πρὸς τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα. Ἡ θρησκεία αὐτὴ παρά τὴν ἔννοιαν τῆς ἑλληνικῆς εὐνομουμένης πόλεως εἶναι ἡ θάσις τῆς νέας διαμορφωθείσης δημοσίας ζωῆς. Ὁ Ζεὺς, ἡ Ἥρα, ἡ Ἄρτεμις, ὁ Ἀπόλλων καὶ ἄλλοι θεοὶ γίνονται ἡ προσωποποιήσις τῶν δυνάμεων τῆς ἑλληνικῆς φύσεως καὶ ἀποκτοῦν σὺν τῷ χρόνῳ πνευματικώτερον καὶ δι' ἑλληνικὸν χαρακτῆρα θέσαντα ἀνεξάλειπτον τὴν σφραγίδα ἐπὶ τοῦ ὅλου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Μεταξὺ τῶν θεοτήτων τούτων πρωτεύουσαν θέσιν κατέχει ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ ὁποία ὑπὸ ποικίλας μορφᾶς ἐμφανιζομένη ὡς «ἐργάνη», ὡς ὑγεία, ὡς νίκη, ὡς θεὰ τοῦ πολέμου καὶ τῆς εἰρήνης, τῆς σοφίας καὶ τῶν λοιπῶν ψυχικῶν χαρισμάτων γίνεται ὁ ἰδεώδης τύπος τοῦ ἑλληνικοῦ θεοῦ. Αὐτὴ καθίσταται ἡ μεδέουσα τῶν Ἀθηνῶν, ἡ πολιὰς θεὰ, τῆς πόλεως δηλ., ἀντιθέτως πρὸς τὰς ἄλλας θεοτήτας, αἱ ὁποῖαι διατηροῦν τὸν ὑπαίθριον ἐν τῇ χώρᾳ καὶ φυσικὸν τῶν χαρακτῆρα, ἡ κυδρὴ θεός, ἡ γλαυκῶπις καὶ πολύμητις, ὅπως τὴν ψάλλει ὁ δημορικὸς ὕμνος, καὶ ἐγκαθίσταται εἰς τὴν κατ' ἐξοχὴν Πόλιν, ἡ ὁποία μετέπειτα εἶναι γνωστὴ μετὰ τὸ δ.



Ἄγαλμα Κόρης.

νομα Ἀκρόπολις. Ἐκεῖ πάνω, ὅπου εἶχαν ἄλλοτε τὴν φωλεάν των αἱ γλαυκὲς τῶν ἀπροσίτων βράχων, στήνει τὴν κατοικίαν τῆς καὶ γίνεται κυρίαρχος αὐτῆς, ἀφοῦ ἐφιλονίκησε πρὸς τὸν Ποσειδῶνα, ὁ ὁποῖος ἠμφεσβήτησε πρὸς αὐτὴν τὴν κατοχὴν τῆς Ἀττικῆς. Τὴν νίκην τῆς ὤφειλε, διότι ἐδώρισεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὸ ὠραιότερον καὶ ὠφελιμώτερον δένδρον τῆς χώρας των, τὴν ἀειθαλῆ ἐλαίαν. Αὐτὴ ἐφυλάττετο μεθρησκευτικὴν εὐλάβειαν εἰς τὸ Πανδρόσειον, τὸ ἱερὸν τῆς φίλης καὶ ἀκολούθου τῆς θεᾶς Πανδρόσου, καὶ ἐδεικνύετο μετ' ὑπερηφάνειαν «ἡ πάγκυφος αὐτὴ ἐλαία» εἰς κάθε ἐπισκέπτῃν τοῦ ἱεροῦ βράχου. Εἰς τὸν νοῦν μας ἔρχονται τώρα τὰ ὠραία λόγια, μετὰ ὅποια ὕμνησε τὸ δῶρον τοῦτο ὁ θεῖος Σοφοκλῆς ἐν τῇ τελευταίᾳ τραγωδίᾳ του «Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶν», ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἕνα ὕμνον πρὸς τὴν πόλιν, τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν ἀποστολὴν τῆς.

«Ἔστιν δ' οἶον ἐγὼ γὰς Ἀσίας οὐκ ἐπακούω
οὐδ' ἐν τᾷ μεγάλῃ Δωριδί νάσω
Πέλοπος πάποτε θλαστόν
φύτευμ' ἀχείρωτον, αὐτόποιον,
ἐγγέων φόθημα δατών,
ὃ τᾶδε θάλλει μέγιστα χώρα,
γλαυκάς παιδοτρόφου φύλλον ἐλαίας·
τὸ μὲν τις οὔτε νεαρὸς οὔτε γῆρα
σημαίνων ἀλιώσει χερὶ πέρας» ὁ γὰρ εἰσαίεν ὀρῶν
κύκλος.
λεύσσει νιν Μορβου Διδὸς χά γλαυκάπεις Ἀθᾶνα.
(στ. 694 κ. ἔ.)

Σὺν τῷ χρόνῳ καθίσταται ἡ μεγάλη θεὰ καὶ τὸ σύμβολον τῶν Ἀθηναίων τὸ συγκεντρῶνον ἐν ἑαυτῷ πᾶν ἀγαθὸν στοιχεῖον τοῦ πολιτισμοῦ, τὸν ὁποῖον μετὰ τὴν πάροδον τῶν αἰώνων ἀνέπτυξαν οἱ κάτοικοι τῆς εὐτυχισμένης χώρας. Ὁ αὐτὸς ποιητὴς Σοφοκλῆς παρουσιάζει τὸν Θηβαῖον Οἰδίποδα νὰ προσφωνῇ τυφλὸς ἐκ τοῦ μακρόθεν τὴν ἱερὰν πόλιν, διὰ τῶν ὠραίων λόγων: «ᾧ μεγίστης Παλλάδος καλούμεναι πασῶν Ἀθῆναι τιμιωτάτη πόλις», τὰς ὁποίας χαρακτηρίζει καὶ ὡς «θεοσεβάστους». Εἶναι ἡ πόλις, τὴν ὁποίαν ὁ Θουκυδίδης ἀνόμασεν εἰς τὸ πρὸς τὸν Εὐριπίδην ἐπίγραμμα «Ἑλλάδα Ἑλλάδος» καὶ εἰς τὸν περιφώνητον ἐπιτάφιον τοῦ Περικλέους «παίδευσιν τῆς Ἑλλάδος», ὁ δὲ σοφιστὴς Ἰππίας ὁ Ἡλείος «πρυτανεῖον τῆς σοφίας». Τοιαύτη ἀνεπτύχθη σὺν τῷ χρόνῳ ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων. Διὰ τοῦτο, ὅταν ἡ βασιλεία ἐν Ἀθῆναις εἴχεν ὑποκύψει εἰς τὴν φθορὰν τοῦ χρόνου καὶ τὴν θέσιν τῶν παλαιῶν ἀνακτόρων τῶν ἐκλιπόντων βασιλέων κατελαμβάνον τὰ

δημόσια οἰκοδομήματα καὶ μάλιστα οἱ ναοί, ἀναπτυσσόμενα ὑπὸ τὸν δημοκρατικὸν ἀέρα, ἔπρεπε καὶ οἱ Ἀθηναῖοι νὰ τιμῆσωσι τὴν θεάν, τὴν ὁποίαν ἀντελαμβάνοντο ὡς ἐναρκοῦσαν πᾶσαν τὴν ἰδίαν αὐτῶν ζωὴν διὰ θυσιῶν, ἀγώνων, ἑορτῶν καὶ κατ' ἐξοχὴν ναῶν. Οὕτω τὴν θέσιν τῶν παλαιῶν ἀνακτόρων τῶν μυκηναίων βασιλέων τῆς χώρας καταλαμβάνουν τώρα πρῶτον μὲν ὁ δόμος τοῦ Ἐρεχθέως ἰδρυθεὶς τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 7. αἰ. π. Χ. συμπεριλαμβάνων καὶ τὴν λατρείαν τῆς Ἀθηνᾶς, μετ' οὐ πολὺ δ' εὐνομηθείσης τῆς πόλεως διὰ τῆς νομοθεσίας τοῦ Δράκοντος καὶ ἰδίᾳ τοῦ Σόλωνος ὠκοδομήθη τὸ Ἐκατόμπεδον, ὁ παλαιότερος ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς, ὁ ὁποῖος ἐσώθη μέχρις ἡμῶν εἰς ἐρείπια, καὶ τὰ γλυπτὰ λείψανα τοῦ ὁποῖου στεγάζονται εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως. Ἦσαν οἱ ναοὶ οὗτοι οἰκοδομήματα ἐκ πῶρου λίθου καὶ στεροῦνται εἰσέτι τῶν ἀρχιτεκτονικῶν καλλονῶν, τὰς ὁποίας γνωρίζομεν ἀπὸ τοὺς ναοὺς τῶν κλασσικῶν χρόνων. Ἰδιάζον στοιχεῖον, ὡς παρατηρεῖται καὶ εἰς ὅλα τὰ ἑλληνικὰ ἀρχιτεκτονικὰ ἔργα, εἶναι ὁ συνδυασμὸς εἰς αὐτοὺς τῆς ζωγραφικῆς μετὰ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τοῦ ὁποῖου ζωηρὰ ἴχνη διασώζονται μέχρι σήμερον ἰδίᾳ εἰς τὰ σωθέντα γλυπτὰ ἔργα. Αἱ παραστάσεις τῶν ἀετωμάτων τοῦ Ἐκατομπέδου εἶχον σχέσιν μετὰ τὴν λατρείαν τῆς θεᾶς, ὡς εἶναι ἡ γέννησις αὐτῆς ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διδὸς ἐν τῇ παρουσίᾳ τῶν Μοιρῶν, καὶ ὁ Ἡρακλῆς καταβάλλων τὸν Τρίτωνά τῃ βοήθειᾳ τῆς παρισταμένης Ἀθηνᾶς.

Ὀλίγα χρόνια κατόπιν, ὅταν ὁ τύραννος Πεισίστρατος ἀνέλαβε τὴν διακυβέρνησιν τῶν τυχῶν τῆς πόλεως μετὰ ἀπὸ μακροῦς ἱστορικοῦς ἀγῶνας, ἐν ἑκ τῶν πρῶτων μελημάτων αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ καλλιτεχνικὴ διακόσμησις τῆς Ἀκροπόλεως. Εἶναι γνωστὸν, πόσον φιλότεχνος καὶ φιλόμουσος ἐν γένει ὑπῆρξεν ὁ τύραννος οὗτος, τὸν ὁποῖον φιλανθρωπώτατον καλεῖ ὁ Ἀριστοτέλης. Δύο εἶναι τὰ κυριώτερα ἔργα ἰδρυθέντα ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως: 1) Τὰ προπύλαια εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν αὐτῆς, ὅθεν καὶ ἡ ἀνοδος, ὡς ἤδη εἴπομεν, τὰ ὁποῖα ἀπετέλεσαν ἐπὶ τῇ θάσει παλαιότερας ἐποχῆς προτύπων τὸν πρόδρομον τῶν μετέπειτα μεγαλοπρεπῶν προπυλαίων τοῦ Περικλέους καὶ 2) ἡ ἐπέκτασις καὶ διακόσμησις τοῦ Ἐκατομπέδου, τοῦ ναοῦ τοῦ προηγουμένου ἰδρυθέντος πρὸς τιμὴν τῆς πολιούχου Ἀθηνᾶς. Εἶναι γνωστὸν, πῶς ὁ τύραννος, διὰ νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὴν ἀρχὴν, ἔθεσεν ἑαυτὸν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς θεᾶς ταύτης, τῆς προ-

στατευούσης τὴν πόλιν. Καὶ ἔν ἐκ τῶν κυρίων του καλλιτεχνικῶν ἔργων ὑπῆρξεν ἡ οἰκοδόμησις περιστάσεως ἐκ κίωνων εἰς τὸ ὑπάρχον Ἐκατόμπεδον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προεκάλεσε τὴν ἀνάγκην νέων γλυπτῶν ἔργων εἰς τὰς εὐρυθυεῖσας στενάς πλευράς τοῦ ναοῦ. Τὰ νέα ἔργα ἐκ μαρμάρου κατασκευασθέντα ἦσαν ὡσαύτως σχετικὰ μὲ τὸν μῦθον τῆς θεᾶς, ἡ ὁποία παρέστη βοηθὸς τοῦ Διὸς εἰς τὸν μεγάλον ἀγῶνα ἐναντίον τῶν Γιγάντων. Τμήματα διασωθέντα μᾶς δεικνύουν τὴν θεᾶν ἀγωνιζομένην κατὰ τῶν Γιγάντων καὶ καταβάλλουσαν αὐτούς. Οὕτω ἡ θεὰ ἢ γεννηθεῖσα ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς εἶναι διὰ τοῦς Ἀθηναίους τοὺς θεωμένους καθ' ἐκάστην τὸν ναὸν αὐτῆς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἢ τιμωρὸς δυνάμις τῶν ἀνυποτάκτων πνευμάτων, τὰ ὁποῖα ἠθέλησαν νὰ καταρρίψωσι τὴν τάξιν, τὴν ὁποῖαν ἐδημιούργησεν εἰς τὸν κόσμον ἢ σοβαρὰ χεῖρ τοῦ πατρὸς τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν θεῶν, τοῦ ὑψιθρεμέτου Διὸς. Ὡς τοιοῦτο σύμβολον τάξεως ἀντελαμβάνετο ὁ Πεισίστρατος τὴν προστάτιδα καὶ πολιοῦχον θεάν, τὴν ὁποῖαν ἀπεικόνισεν ὡς ἀρρενωπὴν καὶ μεστὴν δυνάμεως καὶ ὀρμῆς μορφῆν.

Σχεδὸν συγχρόνως πρὸς τὰ ἔργα τοῦ Ἐκατομπέδου εἶναι καὶ ἄλλα γλυπτὰ μορφαί, αἱ περίφημοι κόραι τῆς Ἀκροπόλεως, τὰς ὁποίας ἐξέθαψεν ἀπὸ τὰ χώματα πού εἶχον σωρευθῆ ἢ σύγχρονος ἀρχαιολογικῆ σκαπάνῃ τοῦ μεγάλου Ἑλληνος ἀρχαιολόγου καθηγητοῦ Π. Καθβαδίου. Εἶναι καὶ αὐτὰ ἔργα τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ 6. αἰ. π. Χ., μερικὰ εἰσαχθέντα ἐξ Ἰωνίας, ὅπου ἡ τέχνη εἶχεν ἀναπτυχθῆ ἐνωρίτερα, ἄλλα δὲ τὰ σπουδαιότερα δημιουργηθέντα ἐν Ἀθήναις, καὶ τὰ ὁποῖα μᾶς παριστάνουν μὲ τέχνην, ἡ ὁποία ἔθραυσεν ἤδη τὰ δεσμὰ τῆς τυπικότητος καὶ τῆς δουλείας καὶ ἀπέκτησε τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐκφράσεως καὶ τῆς κινήσεως, γυναικῆς Ἀθηναίας, ἱκέτιδας τῆς θεᾶς, αἱ ὁποῖαι προσήρχοντο ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὸν ἱερὸν βράχον, διὰ νὰ προσκυνήσουν τὴν δέσποινάν των. Ἀπλᾶ μετριόφρονες μορφαὶ καὶ θελκτικαὶ κόραι ἐνίστε μὲ τὸν ἐράσιμον καὶ ἐπαγωγὸν μειδίημα εἰς τὰ χεῖλη καὶ ἄλλοτε αὐστηραὶ καὶ ἀρρενωπαί, ὅπως εἶναι ἡ θεὰ των, μὲ τὸν ἰωνικὸν χιτῶνα καὶ τὸν πέπλον, μὲ τοὺς θαυμαστοὺς πλοκάμους χυμένους πάνω εἰς τὸν τράχηλον καὶ τὸ στήθος καὶ τὰ λεπτὰ χρώματα πού συνεπλήρωναν τὴν γλυπτικὴν τεχντροπῖαν, εἶναι παρὰ τὴν ὑπάρχουσαν εἰσέτι δυσκαμψίαν τοῦ σώματός των αἱ ἰδανικαὶ μορφαὶ τῶν Ἀθηναίων γυναικῶν τοῦ 6. αἰ. π. Χ. Μία θεία γαλήνη σκεπάζει τὰ πρόσωπα αὐτῶν. Εἶναι ἡ γαλήνη πού ἔ-

κρυπτον μέσα των αἱ ἀθηναῖαι δέσποιναι τοῦ αἰῶνος τούτου, αἱ ὁποῖαι ἐγέννησαν τοὺς ἀνδρας πού ἐπλάσαν μετ' ὀλίγα χρόνια εἰς τὸν κόσμον τὰ ωραιότερα καὶ ὑψηλότερα ἰδανικά. Εἶναι οἱ τύποι πού ἐγέννησαν τὰς μορφὰς τοῦ Μιλτιάδου, τοῦ Θεμιστοκλέους, τοῦ Κίμωνος, τοῦ Ἀριστείδου καὶ τοῦ Αἰσχύλου, οἱ ὁποῖοι διακατέχουν μὲ ὅλον τὸν ἠρωϊσμὸν καὶ τὸν ὑπέροχον των νοῦν δλόκληρον τὴν ἐπομένην γενεάν. Ὡς τοιαύτας πρέπει νὰ τιμήσωμεν τὰς κόρας τῆς Ἀκροπόλεως πού συνήθως θαυμάζομεν μόνον ἀπὸ τῆς καλλιτεχνικῆς καὶ τῆς ἀρχαιολογικῆς των ἀπόψεως.

Αἱ κόραι μᾶς ἐσώθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέπαφοι ἀπὸ τὴν μετ' ὀλίγα χρόνια ἐπακολουθήσαντα θαρβαρικὴν ἐπιδρομὴν τῶν σιφῶν τοῦ Ξέρξου, ἡ ὁποία ἔσεισεν ἐκ θεμελίων δλόκληρον τὴν Ἑλλάδα καὶ παρέσυρεν εἰς τὴν καταστροφὴν κάθε τι ὠραῖον πού εἶχον ἕως τότε πλάσει οἱ Ἀθηναῖοι πάνω εἰς τὸν ἱερὸν βράχον τῆς θεᾶς των. Εὐλαστικά χέρια τῶν γενναίων ἐκείνων πού ἔφευγαν ἀπὸ τὴν γῆν των, διὰ νὰ μεταφέρουν τὴν ὑπαρξιν καὶ τὴν πατρίδα των εἰς τὰς ἀπέναντι ἄκτάς τῆς Σαλαμίνας, τῆς Αἰγίνης καὶ τῆς Ἀργολίδος, ἔκρυψαν εἰς τὰ θάθη τοῦ χώματος τοῦ αἰωνίου βράχου τὰ δημιουργήματα αὐτὰ τῆς τέχνης. Δὲν ἔπρεπε νὰ πέσουν εἰς τὰ χέρια θαρβάρων κατακτητῶν, ἔπρεπε νὰ φυλαχθοῦν στοργικὰ μέσα εἰς τὰ ἱερὰ χώματα τῆς Ἀττικῆς καὶ διὰ τοῦ ἀποκρήμου βράχου καὶ νὰ περιμένουν ἐκεῖ θαμμένα, ἀλλ' ὄχι νεκρά, νὰ ἀπολαύσουν πάλιν τὴν αὔραν τῆς ἐλευθερίας, ὅταν αὐτὴ θὰ ἀποκαθίστατο εἰς τὴν γῆν τῆς.

Ἔτσι μᾶς ἐσώθησαν τὰ ὠραῖα αὐτὰ ἔργα τῆς ὑστερας ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς. Τὴν ἰδίαν τύχην ὅμως δὲν εἶχον τὰ ἄλλα μνημεῖα τῆς πόλεως, ὅπως τὸ Ἐκατόμπεδον τοῦ Πεισιστράτου, περὶ τοῦ ὁποῖου ὠμιλήσαμεν, καὶ ὁ πρῶτος Παρθενῶν, τὸν ὁποῖον οἱ καθησυχάσαντες ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν ἐρίδων διὰ τῆς ἰδρύσεως ὑπὸ τοῦ Κλεισθέους τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας Ἀθηναῖοι εἶχον ἀρχίσει νὰ ἰδρῶουν, ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 5. αἰ. π. Χ., πώρινον κατὰ πρῶτον, εἶτα δὲ μαρμάρινον, ἀλλὰ μικρότερον, μεγαλύτερον ὅμως τοῦ Ἐκατομπέδου, πρὸς τιμὴν τῆς μεγάλης προστάτιδος. Εἰς ὅλα αὐτὰ ἐξέσπασεν ἡ θαρβαρικὴ ὀρμή, ὅταν ἀκάθεκτος τῷ 480 π. Χ. κατῆλθεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ εἶδρε τὴν ἱκανοποίησίν τῆς εἰς τὴν βεθῆλωσιν παντὸς ἱεροῦ, τὸ ὁποῖον ἐνεκλείετο εἰς τὰ τείχη τὰ τεχνητὰ καὶ τοὺς φυσικοὺς βράχους τῆς Ἀκροπόλεως. Ἀλλ' ἡ ἐχθρικὴ λαίλαψ παρῆλθε ταχέως καὶ ἀνεπιστρεπτί. Βαρεῖα ἔπεσεν ἐπ' αὐ-



Ὁ Παρθενῶν, ὡς ἔχει ἀναστηλωθῆ μετὰ τῆς βορειοανατολικῆς γωνίας τῶν Προσυλαίων.

τούς ἢ Νέμεσις καὶ ἐπληξε κατὰ κεφαλῆς τοὺς ἐπιδρομεῖς, οἱ ὅποιοι ἤρχοντο νὰ σκορπίσουν παντοῦ τὸ σκότος εἰς τὴν θέσιν τοῦ φωτός. Ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ πρόμαχος καὶ πολὺν θεᾶ, ἐστάθη ἀντιμέτωπος πρὸς τὸν φθείραντα τὰ πάντα περικίον χειμαρρον, καὶ ἡ ἀρχαία Ἑλλάς ἐζήσῃ τὰς λαμπροτέρας σελίδας τῆς ἱστορίας τῆς. Τὰς ἐζήσῃ χάρις εἰς τὴν ἰδέαν, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἠγωνίσθη καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ὑπέταξε τὴν ὕλην, τὰς ἐζήσῃ χάρις εἰς τὴν πίστιν ποῦ ἔτρεφεν ὁ λαὸς τῆς χώρας εἰς τὴν ἐλευθερίαν ὡς εἰς κύριον παράγοντα τῆς εὐδαιμονίας τῶν ἀτόμων καὶ τῶν πόλεων, τὰς ἐζήσῃ, διότι οἱ πολῖται τῆς ἐγνώριζον νὰ ἐκτιμῶσι περισσότερον τὴν ἐλευθερίαν παρὰ τὴν ζωὴν καὶ τὸ καλῶς θηῆσκειν νὰ θεωρῶσιν ὡς μέγιστον μέρος τῆς ἀρετῆς. Μὲ αὐτὰ τὰ λόγια ἐγκωμιάζει ὁ Σιμωνίδης ὁ Κεῖος τὸ ἀθηναϊκὸν ἔργον τῶν χρόνων τούτων :

Εἰ τὸ καλῶς θηῆσκειν ἀρετῆς μέρος ἐστὶ μέγιστον,
ἤμῖν ἐκ πάντων τοῦτ' ἀπένειμε τύχῃ
Ἑλλάδι γὰρ σπεύδοντες ἐλευθερίην περιθειῖαι
κείμεθ' ἀγνήρατφ χρώμενοι εὐλογίῃ.

Καὶ ὅσοι ἐπέζησαν μὴ λαχόντες τὸν ἀγῆρων τοῦτον ἔπαινον, ἐπανῆλθον ἀπὸ τὰς φιλοξένους γειτονικὰς πόλεις, ὅπου εἶχον προσκαίρως καταφύγει, καὶ εὗρον τὰ συντρίμματα ποῦ ἀφῆκε φεύγων ἐπισχύντως ὁ ἥττημένος κατακτητῆς. Μὲ πόσῃν συντριβὴν καρδίας θὰ ἀντίκρουσαν τὴν ἐρημίαν ποῦ ἐπροκάλεσε παντοῦ ἡ ἐχθρική λαίλαψ, τὰ σπῖτια τῶν εῤρειπωμένα, τὰ δένδρα τῶν δενδροτομημένα, τὰ ἱερά τῶν πυρπολημένα, τὸν βράχον τῆς Ἀκροπόλεως γυμνόν ! Παντοῦ φρικιάσις ἀνεδίδετο ἀπὸ τὰ ἀχνίζοντα ἐρείπια ποῦ ἐδημιούργησε κατὰ τὸ σύντομον χρονικὸν διάστημα τῆς κατοχῆς τῆς χώρας ὁ βαρβαρικός στρατός. Ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος καὶ τοῦ βαρβαρικοῦ κόσμου ἀντικρῦζετο πλέον ἀπὸ τὴν θεωρητικὴν σφαιρὰν εἰς τὴν ὤμην πραγματικότητα.

Ἐν τούτοις δὲν ἦτο ἀκόμη καιρὸς νὰ σκεφθοῦν οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τὰ καλλιτεχνικά τῶν δημιουργήματα. Ἐπεσκεύασαν προχείρως, ὅτι ἐχρειάζετο διὰ τὴν λατρείαν τῶν, διότι, ἂν ὁ θάρσαρος ἔφυγεν ἀπὸ τὴν χώραν τῶν, ἦτο ἀκόμη ἐπικίνδυνος διὰ τὴν ὑπαρξίν τῶν ἐλληνικῶν πόλεων, ἐκείνων μάλιστα, αἱ ὁποῖαι ἦσαν περισσότερον ἀπομακρυσμένα καὶ διετέλουν καὶ πρὶν ὑπὸ τὸν δουλικὸν ζυγόν. Ὁ πόθος τῆς ἀπελευθερώσεως ὄλων τῶν ἐλληνικῶν πόλεων ἔφερε τὰ ἐλληνικὰ πλοῖα εἰς τὸν Πόντον, εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον καὶ εἰς τὴν Νήσόν μας, ἀγῶνες δὲ σκληροὶ ἐπηκολούθησαν,

εἰς τοὺς ὁποίους ἀνεδείχθη ἰδίᾳ ἡ στρατηγικὴ μεγαλοφυΐα τοῦ ἐλληνικωτέρου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων πολιτικῶν καὶ στρατηγῶν, τοῦ Κίμωνος. Εἶναι τότε ἀκριβῶς ποῦ ἐγνώρισεν καὶ ἡ ἰδική μας μικρὰ πατρίς τὴν ζειδωρον αὔραν τῆς ἐλευθερίας, τὴν ὁποίαν ἐκόμιζον πρὸς αὐτὴν τὰ ἀθηναϊκὰ πλοῖα, ἀλλὰ δυστυχῶς προσωρινῶς. Ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας τούτους τόσοι τοὺς ἀπελευθερωτικούς τῆς ἐλληνικῆς χώρας ἀπὸ τὴν βαρβαρικὴν ἐπιδρομὴν, ὅσον καὶ ἀπὸ τοὺς ἐπεκτείναντας τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐλευθερίας εἰς τὰς λοιπὰς ὑποδούλους ἕως τότε ἐλληνικὰς πόλεις προέκυψαν τεράστια ὠφελήματα εἰς τὴν πόλιν ἐκείνων, ἡ ὁποία ἀνέλαβε καὶ ἐθάσασεν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ἀγῶνων τούτων, δηλ. τὰς Ἀθῆνας. Δὲν εἶναι μόνον τὰ πολιτικὰ κέρδη, τὰ ὁποῖα κατέστησαν μεγαλύτερα μὲ τὴν πολιτικὴν μωπλίαν τῶν Σπαρτιατῶν, εἶναι τὸ σπουδαιότερον ἢ αὐτοσυνείδησις, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἡ ὁποία τοὺς ἐδίδαξε, τί ἦσαν καὶ τί ἠδύνατο νὰ κάμουν, ὄχι μόνον διὰ τὸ καλὸν τῆς Ἑλλάδος ὀλοκλήρου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἰδικὸν τῶν πολιτισμῶν.

Ἀπὸ αὐτὴν τὴν αὐτοσυνείδησιν ἐξεφύσησεν ἡ μεγάλη ὄρμη τῆς κατόπιν πνευματικῆς, καλλιτεχνικῆς καὶ πολιτικῆς δημιουργίας. Ἐβλεπαν ὅτι ἦσαν νικηταὶ αὐτοὶ μόνον εἰς τὸν ὀρίζοντα, ὅτι τὰ βαρβαρικά πλοῖα εἶχον ἐκδιωχθῆ πέραν τῶν ἐλληνικῶν θαλάσσων, οἱ Σπαρτιαταὶ ἀντιπαλοῖ τῶν ὅτι ἀπεκοιμήθησαν διὰ τῆς ἐπιδεξίας πολιτικῆς τοῦ μεγάλου διπλωμάτου Θεμιστοκλέους—δὲν ἐδίστασεν ὁ εὐφυῆς πολιτικός καὶ τὰ λείψανα τῶν παλαιῶν μνημείων νὰ χρησιμοποιήσῃ διὰ τὴν ὀχύρωσιν τῆς Ἀκροπόλεως, ἡ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ σταθῇ τὸ σύμβολον τῆς ἐνότητος πάντων τῶν Ἑλλήνων, ἰσχυρὸν καὶ ἀπαραβίαστον—καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἐζήτουν ἕνα νέον ἀρχηγόν καὶ προστάτην, καὶ αὐτὸν εὗρον εἰς τὰς Ἀθῆνας, τὰς ὁποίας ἐκυβέρνησε ἡ δικαία χεὶρ ἐνὸς Ἀριστείδου. Καὶ ὅταν ἐληξάν αἱ ἐσωτερικαὶ ἔριδες μεταξὺ τῆς παλαιᾶς παραδόσεως τοῦ ἀριστοκρατικοῦ πνεύματος ποῦ ἐξεπροσώπει ὁ Ἄρειος Πάγος καὶ ἀπὸ τοὺς πολιτικούς ὁ Κίμων καὶ τοῦ νέου δημοκρατικοῦ ἀνέμου, τὸ ὁποῖον κατηύθυναν μετὰ τοῦ Θεμιστοκλέους αἱ μορφαὶ τῶν πολιτικῶν Ἐφιάλτου καὶ Περικλέους, ἡ πόλις ἡ ἀναγεννηθεῖσα ἀπὸ τὴν τέφραν τῶν καέντων ἐρείπιων ἠδύνατο νὰ σκεφθῇ πλέον καὶ τὸν ἑαυτὸν τῆς. Εἰς ὅλα τὰ πεδία τῆς διανοήσεως καὶ τῆς τέχνης ἐτελεῖτο μίᾳ πλήρῃς κοσμογονία. Παντοῦ ἀνθήσις. Ἡ ποίησις μὲ τοὺς μεγάλους τραγικούς διεκδικουῦντας κάτω εἰς τὴν νοτίαν πλευρὰν τῆς Ἀκροπόλεως, εἰς τὸ

διονυσιακόν θέατρον, τὸν κότινον τῆς νίκης εἰς τοὺς εὐγενεῖς πνευματικούς τῶν ἀγῶνας, ἡ φιλοσοφία μὲ τὸν ἐκπρόσωπον τῆς ἰωνικῆς σχολῆς Ἀναξαγόραν ποὺ εἰσήγαγεν εἰς αὐτὴν τὸν Νοῦν τὸν διακοσμήσαντα τὰ πάντα, ἡ τέχνη μὲ καλλιτέχνas, ὅπως ὁ Κάλαμις καὶ ὁ Μύρων, ὁ ὁποῖος παρέστησε τὸν ὠραῖον τύπον τοῦ ἀθλητοῦ δισκοβόλου, ὡς σύμβολον αὐτὸ προβαλλόμενον εἰς τοὺς συγχρόνους τῶν εὐγενῶν ἰδανικῶν τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς, τὰ ὁποῖα ἐκαλλιέργει ὡς ἓν ἐνιαῖον σύνολον ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς κόσμος. Μία θαυμαστὴ ἄρμονία εἰς ὄλους τοὺς κλάδους τῆς ζωῆς ἐξεχύθη καὶ ἐνόμιζε κανεῖν ὅτι πράγματι ἓνας εὐρέθῃ διακοσμήσας τὰ πάντα ὕλικά καὶ πνευματικά, ὁ Νοῦς, ὅπως τὸν ἐδίδασκεν ὁ Ἀναξαγόρας, ὁ ἐξ Ἰωνίας φιλόσοφος. Ἀπὸ τὸ κράτος τοῦ Νοῦ τοῦ Ἀναξαγόρα ὁδηγεῖται ἡ ζωὴ τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τῶρα καὶ εἰς τὸ ἐξῆς καὶ προάγεται εἰς ἀνέφικτον κάλλος, ἐσωτερικὴν τελειότητα καὶ ἀκμὴν.

Καὶ πράγματι. Συνισταμένη πάντων τούτων τῶν ἁρμονικῶς ἀναπτυσσομένων παραγόντων ὑπῆρξεν ὁ μεγαλύτερος πολιτικὸς τῆς ἀρχαιότητος, ὁ Περικλῆς, ὁ ὁποῖος διηύθυνε τότε τὰς ἐξωτερικὰς καὶ τὰς ἐσωτερικὰς τύχας τῆς πόλεως. Τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον τὸν ἐσπρωχνεν εἰς τὰ ποικίλης φύσεως ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς διαθήματά του δὲν ἦτο ἀπλῶς ἓνα τοπικιστικὸν ἀθηναϊκὸν πνεῦμα, τὸ ὁποῖον θὰ ἤθελε τὴν πατρίδα του νὰ λάμπῃ εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ πολιτισμοῦ της, ὅπως ἠξίζεν εἰς αὐτήν. Ἀλλ' ἦτο ἓνα πνεῦμα πανελληνίου ἐνόητος ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς πόλεως αὐτῆς, ἡ ὁποία κατὰ τὸν Πίνδαρον «ἐβάλετο φανερὰν κρηπίδα ἐλευθερίας» εἰς τὰς πρώτας ναυτικὰς συγκρούσεις πρὸς τοὺς Πέρσας. Ἦτο ἓνα δράμα Πανελληνιον, ὑπὸ τοῦ ὁποῖου ἠλαύνετο ὁ μέγας πολιτικὸς τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὡς πρῶτον ἔργον ἐσκέφθη τὸ περίφημον πανελλήνιον συνέδριον, περὶ τοῦ ὁποῖου μᾶς ὁμιλεῖ ὁ Πλούταρχος καὶ διὰ τὴν ἱστορικότητα τοῦ ὁποῖου δὲν πρέπει νὰ ἀμφιβάλλωμεν, ὡς πράττουσιν μερικοὶ νεώτεροι ἐρευνηταί. Ἔμελλε τὸ συνέδριον τοῦτο νὰ προβῇ εἰς ἀνοικοδόμησιν πάντων τῶν καέντων ἱερῶν ὑπὸ τῆς βαρβαρικῆς ἐπιδρομῆς διὰ κοινῆς ἐνεργείας πάντων τῶν Ἑλλήνων. Ἔτσι ἡ πόλις τῆς Ἀθηνᾶς, ἡ ὁποία ὑπῆρξεν ἡ ἡγεμονίς τῆς Ἑλλάδος, θὰ καθίστατο τὸ κέντρον τῆς θρησκευτικῆς ὁλοκλήρου τῆς χώρας ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰ ἔθνικα πανελλήνια ιδεώδη. Δυστυχῶς ἡ πρότασις δὲν ἐπραγματοποιήθη λόγῳ τῆς ἀντιδράσεως τῶν Σπαρτιατῶν, ἀλλ' ὁ Περικλῆς δὲν ἐδίστασε νὰ

προχωρήσῃ μόνος εἰς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ μεγαλεπήθολου ἔργου.

Τὸ πρῶτον πρόβλημα ποὺ ἀντεμετώπιζεν ἦτο ἡ λατρεία τῆς Ἀθηνᾶς. Ποία ἡ σημασία τῆς θεᾶς, ὅπως τὴν ἀντελήφθησαν ὅλοι οἱ Ἕλληνες καὶ ἰδίᾳ οἱ Ἀθηναῖοι, ἔχομεν ἤδη ἀνωτέρω συντόμως ἐκθέσει. Ἡ θεὰ αὕτη, ἡ ὁποία εἶχε δώσει τὴν νίκην εἰς τὰ ἀθηναϊκὰ ὅπλα καὶ ἐπροστάτευσεν καὶ ἀνέδειξε τὴν πόλιν, δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀποκτήσει τὸν ναόν της, ἀντάξιον πρὸς τὸ μεγαλεῖόν της, ἀλλὰ εἰς τὴν πραγματικότητα δὲν εἶχε καθόλου λησμονηθῆ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπερίμεναν νὰ ἀπαλλαγῶσι τῶν ἐξωτερικῶν περιπετειῶν, νὰ ἀσφαλίσωσι διὰ τῶν ἐπιτυχῶν πολέμων τὴν ἡγεμονίαν ποὺ ἱδρυσαν ἀμέσως σχεδὸν μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους καὶ ἔπειτα νὰ ἀφιερῶσιν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διακόσμησιν τῆς πόλεώς των. Καὶ ὅταν μετὰ τὴν καταστροφὴν ποὺ ὑπέστησαν εἰς τὴν Αἴγυπτον μετέφεραν οὗτοι καὶ τὸ ταμεῖον ἀπὸ τὴν Δῆλον εἰς τὰς Ἀθήνας τῷ 454 π. Χ., εἶχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ χρησιμοποιοῦσιν τὰ χρήματα τῶν συμμάχων ποὺ ἐπερίσσευσαν ἀπὸ τὰς κατὰ τῶν βαρβάρων ἐπιχειρήσεις διὰ τοὺς σκοπούς των. Ὁ Περικλῆς ποὺ διηύθυνε τὰς τύχας τῆς πόλεως, ἐγνώριζε νὰ συνδυάζῃ ἁρμονικῶς τὰ εἰς τὴν διάθεσίν του μέσα καὶ ἀφιέρωσεν ἀπὸ τότε ὅλην τὴν ψυχὴν, καὶ πάσας τὰς δυνάμεις του εἰς τὸ ἐσωτερικὸν δημιουργικὸν τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον κατέστησε τὴν πόλιν κατὰ τὴν διαπίστωσιν τοῦ Θουκυδίδου «μεγίστην».

Ἡ Ἀκρόπολις διὰ τὸν Περικλέα ἐσυμβόλιζεν ἅπαν τὸ πνεῦμα ποὺ κατεῖχε τοὺς Ἀθηναίους, ἦτο τὸ πνεῦμα ποὺ ἐνέβαλλεν εἰς αὐτοὺς ἡ πολιοῦχος θεὰ, ὅπως τὸ εἶδομεν νὰ ἀναπτύσσεται εἰς τὴν ἑλληνικὴν θρησκείαν κατὰ τὴν μακρὰν περίοδον τῆς ἐξελίξεώς της. Ἐκεῖ ἐπάνω λοιπὸν ἔπρεπε νὰ στηθῇ ὁ ναὸς τοῦ πνεύματος ἐκείνου, διὰ νὰ ἀκτινοβολῇ ἀπὸ ἐκεῖ τὴν ἀνταύγειαν τῆς δυνάμεώς του καὶ νὰ φωτίζη ὅλον τὸν γύρω του ἑλληνικὸν κόσμον, μὲ τὸ φῶς τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀρετῆς συνδυασμένης μὲ τὴν σώφρονα πολεμικὴν ροπήν, ἡ ὁποία ἐχαρακτήριζε τὴν θεάν. Καὶ ὁ ναὸς ἐστήθη! Ἦτο ὁ Παρθενῶν! Ἐννέα χρόνια ἐχρειάσθησαν ἀπὸ τοῦ 447 μέχρι τοῦ 438 π. Χ., διὰ νὰ γίνη τὸ κύριον οἰκοδόμημα μὲ τὸ ἄγαλμα, ὡστε νὰ ἐορτασθοῦν τὰ ἐγκαίνια αὐτοῦ, καὶ ἄλλα ἔξ χρόνια ἀκόμη, μέχρις ὅτου τὸ ὅλον ἔργον συμπληρωθῇ. Ὁ Περικλῆς ἦτο ὁ δημιουργὸς νοῦς τοῦ ὅλου ἔργου, ὁ Φειδίας ὁ μέγας καλλιτέχνης καὶ ἐπόπτης αὐτοῦ, ὁ Ἴκτινος ὁ ἀρχιτέκτων τοῦ ναοῦ, ὁ Καλλικράτης ὁ ἐργοδηγὸς καὶ σωρεῖα ἄλλων ἀγνώστων κατὰ τὸ πλεῖστον καλλιτεχνῶν



Ἐπιτύμβιοι ἐκ τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος.

ὕπὸ τὴν ὄρθην καθοδήγησιν τῶν ἀρχηγῶν τῶν. Συγκυρία εὐνοϊκὴ δυνάμειον συνδυασμένῳ ἁρμονικῶς καὶ ἰσορροπημένῳ ὑπὸ ἓνα νοῦν διὰ τὴν δημιουργίαν ἑνὸς ἔργου, τὸ ὅποιον παρέμεινε μοναδικὸν εἰς ὀλόκληρον τὸν κόσμον. Ἔνα ἀνθρώπινον θαῦμα ποῦ ἐγνώρισεν μίαν μόνον φορὰν ἢ ἀνθρωπότητος.

Τὸ μάρμαρον τῆς Πεντέλης ἦτο τὸ ὑλικὸν ποῦ ἀφθόνως ἐχρησιμοποίηθη εἰς πάντα τὰ ἀρχιτεκτονικὰ τμήματα τοῦ ναοῦ μηδὲ τοῦ δαπέδου ἐντὸς καὶ περὶ τὸν ναὸν ἐξαιρουμένου. Τὸ μέγεθός του ὑπερέβαλλε κάθε σύγχρονον ἔργον, οὕτω δὲ λίαν μεγαλοπρεπὴς ὕψουτο ὁ ναὸς εἰς τὸ κέντρον σχεδὸν τῆς Ἀκροπόλεως με ἔμβαθὸν 69,50 μ. Χ 31 μ., με τοὺς δωρικοὺς κίονας τῆς περιστάσεώς του εἰς ὕψος 10,45 μ., 17 τὸν ἀριθμὸν εἰς τὰς μικρὰς καὶ 8 εἰς τὰς στενάς πλευράς, ὑπεράνω τῶν ὁποίων εἰς θαυμαστὴν καὶ ἁρμονικὴν ἀναλογίαν εἰς πᾶσαν λεπτομέρειαν ἐπετέθησαν τὰ τμήματα τοῦ θρηικοῦ μετὰ τῶν ἀετωμάτων τοῦ ναοῦ. Αἱ εὐρύθυμοι καὶ κανονικὰ διαστάσεις τῶν ἀπλῶν, ἀλλ' ἐπιβλητικῶν δωρικῶν κίωνων με τὴν ἁρμονικὴν καμπυλότητα αὐτῶν, καὶ ἡ ἔντονος, ἀλλ' ἐλαστικὴ ἐμφάνισις τοῦ κιονοκράνου ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὴν ζωγραφικὴν τὴν κοσμοῦσαν τὸν θρηϊκὸν παρουσίαζον δεινροστοιχίαν εὐσταλῶν κίωνων ἀρχομένων ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ στυλοβάτου καὶ υποβασταζόντων χωρὶς ταλαιπωρίαν καὶ χωρὶς νὰ κύπτουν ὑπὸ τὸ βῆρος τῶν τὰ ἄνω τμήματα τοῦ ναοῦ, τὰ ὅποια ὠμοίαζον πρὸς τὰ ποικιλόχρωμα καὶ πολυποικιλία ἄνθη τῶν δένδρων.

Ἡ μηχανικὴ τοῦ ναοῦ εἶναι ἀξιοθαύμαστος καὶ διὰ τὴν σημερινὴν ἀκόμη περίοδον τῆς νεωτέρας τέχνης, ἡ δὲ προσαρμογὴ τῶν διαφόρων τμημάτων τοῦ μαρμαροῦ πρὸς ἀλληλα μοναδική, θαυμασίως διατηρουμένη. Καὶ μετὰ τὰς τόσας ἐξωτερικὰς περιπτώσεις καὶ τὸν διαρρεῦσαντα ἔκτοτε μέχρις ἡμῶν μακρότατον χρόνον ἡ τοιαύτη διατήρησις δεικνύει τὴν λεπτολόγον ἐπεξεργασίαν ὑπὸ τῶν εἰδικῶν καὶ εἰς τὰς ἐλαχίστας ἀκόμη λεπτομερείας. Αἱ καμπύλαι γραμμαὶ τοῦ κρηπιδώματος καὶ τοῦ στυλοβάτου ποῦ ἐξέπληξαν τοὺς ἐπιστήμονας καὶ τοὺς μηχανικοὺς εἶναι ὡσαύτως ἓνα στοιχεῖον τῆς ὅλης αἰσθητικῆς τοῦ οἰκοδομήματος καὶ ἐξετελέσθησαν ἐπίσης με καταπληκτικὴν ἀκρίθειαν ἐπὶ τοῦ μακροῦ κρηπιδώματος, ὥστε θὰ τὰς ἐξήλθουν καὶ οἱ πολὺ προηγμένοι σημερινοὶ τεχνίται.

Τὸ ἐσωτερικὸν ἦτο ἀνάλογον πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν μεγαλοπρέπειαν, τὴν ὅποιαν ἐπηύξανεν ὁ γλυπτὸς διάκοσμος τῶν μετοπῶν, τῆς ζωφόρου καὶ τῶν ἀετωμάτων.

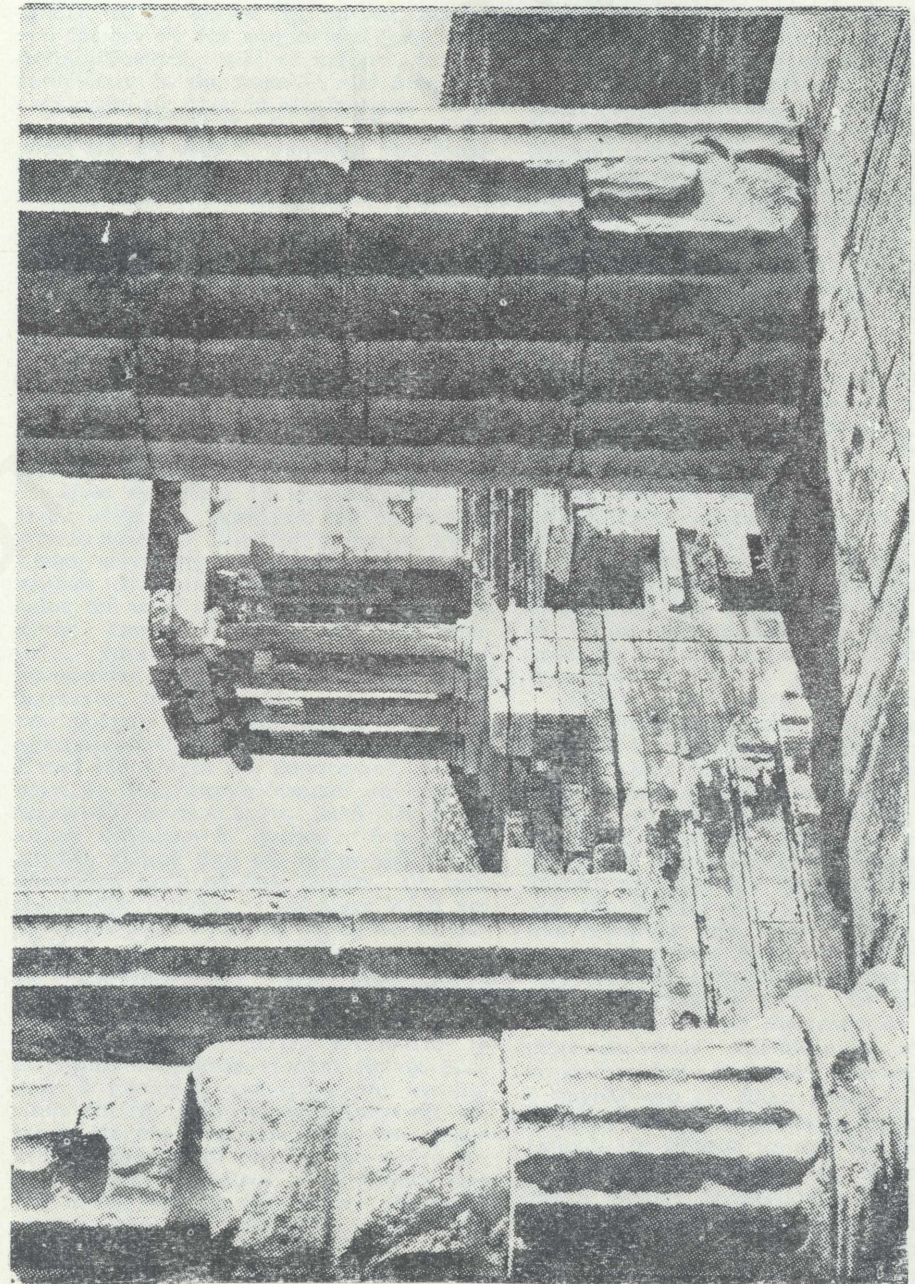
Μία μεγάλη θύρα ἐξ ἀνατολῶν μετὰ τὸν πρόδομον, πρὸ τοῦ ὁποίου παρετάσσοντο εἰς διπλὴν σειρὰν οἱ κίονες, ἐν τῇ ἀπλότητί της ἐπίσης ἐπιβλητικὴ, ὠδήγει εἰς τὴν κατοικίαν τῆς θεᾶς, ὅπου ὕψουτο τεράστιον, ὑπερφυσικὸν καὶ χωρισμένον διὰ κιγκλιδωμάτων τὸ ἀγαλμα τῆς εἰς τὸ βᾶθος τοῦ σηκοῦ, ὁ ὁποῖος ἀντικατέστησε τὸ καταστραφέν παλαιὸν ἑκατόμπεδον τῆς Ἀκροπόλεως ὡς «ἐκατόμπεδος νεῶς». Δύο σειραὶ λεπτοτέρων κίωνων, ὡσαύτως δωρικῶν, ἀλλεπαλλήλως τεθειμένων καὶ περιβαλλόντων ἀνὰ 10 ἐκ τῶν πλαγίων καὶ 5 ἐκ τῶν ὀπισθεν τὸ ἀγαλμα τῆς Παρθένου συνείχον ὄχι μόνον τὸ οἰκοδόμημα ἀρχιτεκτονικῶς, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν τῶν εἰσερχομένων διὰ τοῦ πλοῦτου τῆς ἐσωτερικῆς διακοσμῆσεως καὶ μεγαλοπρεπείας. Ἦτο τὸ ἐπιβλητικώτερον θέαμα, τὸ ὅποιον ἀντίκρουζαν οἱ ἐπισκέπται τῆς Ἀκροπόλεως οἱ προσφέροντες θυσίαν εἰς τὴν θεάν καὶ ἀνερχόμενοι εἰς τὸν ἱερὸν θράσον. Τὸ ἔργον εἶχεν ἀνατεθῆ εἰς τὸν κἀλλιστον Πλάστον τοῦ ε' αἰ. π. Χ., τὸν περιώνυμον Φειδίαν, ὁ ὁποῖος καὶ δύο ἄλλα ἔργα τῆς αὐτῆς θεᾶς εἶχε κατασκευάσει ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ μετὰ τὰ ὅποια εἶχεν ἦδη δώσει δείγματα ἀπτά τῆς καλλιτεχνικῆς του μεγαλοφυΐας. Τὸ ἐν ἐξ αὐτῶν ἦτο ἡ πρόμαχος Ἀθηνᾶ, ὅπως ἐλέγετο κατόπιν, ἓνα ἀγαλμα ὕψους 7 μέτρων ὁρατὸν εἰς τοὺς διὰ θαλάσσης ἐρχομένους ἐκ τοῦ Σουνίου, τὸ δὲ ἄλλο ἡ Λημνία Ἀθηνᾶ, ἡ ὅποια πρὸ παντὸς ἐφημίζετο διὰ τὸ πνευματικὸν κάλλος, τὸ ὁποῖον ἐχύνετο εἰς τὸ πρόσωπον τῆς ἄλλως ἄρρενωπῆς καὶ πολεμικῆς θεᾶς, μετὰ τὴν ἀπλότητα τῶν παρεῖων καὶ τὰς καλὰς ἀναλογίας, τὰς ὁποίας ἐπαινεῖ ὁ Λουκιανός. Ἀλλὰ τὸ νέον ἀγαλμα ἔπρεπε νὰ ὑπερβῆ πᾶσαν προτέραν δημιουργίαν εἰς μέγεθος καὶ κάλλος ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὸ ἰδρυθὲν μεγαλοῦργημα, τὸν Παρθενῶνα. Ἐπὶ βᾶθρου 2 μέτρων ὕψους ὕψουτο τὸ χρυσελεφάντινον ἀγαλμα εἰς 10 μέτρα παριστάνον ἀνοπλον τὴν ἐπιβλητικὴν θεάν, γαληνὴν καὶ εἰρηνικὴν, ἀλλὰ ἐτοιμὴν νὰ ἀντιμετωπίσῃ καὶ πάλιν τοὺς ἐχθροὺς τῆς καὶ τοὺς ἐχθροὺς τῆς πόλεως. Ἡ νίκη προσέτρεξεν εἰς αὐτὴν, ὅπως βλέπομεν ἀπὸ τὰ σωθέντα μικρὰ ἀντίγραφα, καὶ ἡ θεὰ δεχθεῖσα αὐτὴν εὐμενῶς ἐκράτει αὐτὴν εἰς τὴν δεξιάν της χεῖρα, ἐνῶ τὴν ἀριστεράν εἶχε στηριγμένην πᾶνω εἰς τὸ ἄκρον τῆς τεραστίας ἀσπίδος, τὴν ὅποιαν ἀπέθεσεν ὅπως καὶ τὸ δῶρον της εἰς τὸν ὄμιον, ἐπανελθοῦσα ἐκ τῆς λαμπρᾶς νίκης μετὰ τὴν κατατρόπωσιν τῶν ἐχθρῶν της. Ὅλαι αἱ γλυπταὶ παραστάσεις τῆς ἀσπίδος, τῶν πεδῖλων τῆς θεᾶς καὶ τοῦ βᾶθρου τοῦ ἀγάλματος συνεδέοντο

μέ ὅλα τὰ λαμπρὰ νικητήρια ἔργα, τὰ ὁποῖα ἐπετέλεσεν αὐτὴ κατὰ τῶν γιγάντων, τῶν ἀμαζόνων καὶ τῶν κενταύρων. Οὕτω ἡ θεὰ παρίστατο ἐν πάσῃ τῇ μεγαλοπρεπείᾳ τῆς καὶ ἐξέχονεν ἀφ' ἑαυτῆς ὅλον τὸ χάριμα τῆς πνευματικῆς τῆς δυνάμεως, ἀλλὰ καὶ τὸ δέος, τὸ ὁποῖον θὰ ἐπρόβαλλεν ἀμέσως, ὅταν ἦτο ἀνάγκη, πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν ἐχθρῶν τῆς καὶ τῶν ἐχθρῶν τῆς πόλεως.

Ὁ δὲ εἰσερχόμενος εἰς τὸν Παρθενῶνα, ἀφοῦ ἔθεατο εἰς τὰς μετόπας τῶν ἐξωτερικῶν πλευρῶν τοῦ ναοῦ τοὺς ἀγῶνας τῶν παλαιῶν μύθων, εἰς τοὺς ὁποίους ἀναιμιχθῆ ἡ θεὰ, κατὰ τῶν γιγάντων, τῶν ἀμαζόνων, τῶν κενταύρων καὶ τῶν Τρώων, καὶ ἀφ' οὗ ἀπέλαυσε τὴν θαυμαστὴν καὶ ἀρμονικὴν ἀπεικόνισιν τῆς γεννήσεως τῆς Ἀθηνᾶς ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ ἀετώματος, ἐρχομένης εἰς τὸν κόσμον μετ' ὅλην τὴν μεγαλοπρέπειαν ποῦ ἤρμοζεν εἰς τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποῖαν αὐτὴ ἐξεπροσώπει, μετ' ὅλους τοὺς θεοὺς παρακολουθοῦντας ἐν ἐκπλήξει τὸ κοσμοϊστορικὸν γεγονός, ἐνῶ μόνον ὁ Διόνυσος καὶ ἡ Ἀφροδίτῃ ποῦ δὲν ἐσχετίζετο μετ' ἡνθεῶν τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀρετῆς παρέμενον ἀκόμῃ ἀπαθῶς ἐξηπλωμένοι, ὅπως ἦτο καὶ ὁ χαρακτήρ των, εἰς τὰ ἄκρα τοῦ αετώματος, ἐν θείᾳ μακαριότητι διατελοῦντες καὶ μὴ λαθόντες γνῶσιν τοῦ μεγάλου θαύματος, τοῦ ὁποῖου ἐξετείνετο ἡ σημασία εἰς ὀλόκληρον τὸν κόσμον μετ' ὅλην ἀντέλλοντα ἥλιον καὶ τὴν σελήνην δυομένην— ἴστατο ἔκπληκτος πρὸ τῆς ἀνατολικῆς εἰσόδου καὶ ἀφ' οὗ ἀνελθὼν τὰς βαθμίδας τοῦ κρηπιδώματος ἔβλεπεν ὑπὲρ τὴν μεγαλοπρεπῆ εἴσοδον τὸ τέμα τῆς μεγάλης πομπῆς τῶν Παναθηναίων, εἰς ἣν ἅπαξ ὁ λαὸς καὶ ὁ στρατὸς τῆς χώρας μετεῖχε μετ' ἡνθεῶν τῶν προσφορῶν καὶ τῶν θυμάτων — ἵππεις, ἄρματα, θαλλοφόροι, αὐληταί, κιθαρισταί, ὕδριοφόροι, σκαφηφόροι, κανηφόροι, ἄνδρες, γέροντες καὶ γυναῖκες, ὅλον αὐτὸ τὸ ἀτελεύτητον πλῆθος ἐκ 400 μορφῶν ἀνθρωπίνων καὶ 200 ζῶων ἀπεικονίζετο εἰς τὴν περίφημον περιβάλλουσαν τὸν ναὸν ζωφόρον — καὶ ἀφ' οὗ ἠτένιζε μετ' πίστιν τὴν σκηνὴν, καθ' ἣν καθημένων ἀοράτων καὶ παρακολουθούτων τῶν θεῶν παρεδίδοτο ὁ κεντητὸς πέπλος εἰς τὸν ἱερέα, διὰ τὴν ἀποτεθῆ ἐπὶ τοῦ ἀγάλματος τῆς Παρθένου, — ὅταν λοιπὸν, γεμάτος ὁ ἀνερχόμενος εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἀπὸ ὅλας αὐτὰς τὰς ἐντυπώσεις ποῦ τὸν ἐδημιουργοῦσαν ἄλλον ἄνθρωπον ἀντίκρουζεν ἐν τέλει τὸ ἀπαστράπτον ἀπὸ πλοῦτον καὶ τέχνην ὑπερύψηλον ἄγαλμα, ἀπέκτα ἀκόμῃ περισσότερον ἰσχυρὰν τὴν πίστιν πρὸς τὰ μεγάλα ἰδεώδη, τὰ ὁποῖα ἐξεπρο-

σώπει ἡ θεὰ καὶ ἐγίνετο ἀκόμῃ μεγαλύτερος ἔραστής τῆς πόλεως ταύτης, ὅπως ὠνειρεύθη εἰς τὸν περίφημον ἐπιτάφιόν του ὁ Περικλῆς κάθε Ἀθηναῖον καὶ Ἑλληνα.

Τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ ναοῦ χωρισμένον διὰ τοίχου καὶ μὴ ἐπικοινωνοῦν πρὸς τὸν σηκὸν ἦτο ὁ θάλαμος, ὁ θεωρούμενος ὡς ὁ κυρίως Παρθενῶν, ἐνθα διέμενον αἱ ἱερεῖαι τῆς θεᾶς. Καὶ ἀκόμῃ πιὸ πίσω ἔκειτο ὁ ὀπισθόδομος μετ' ἡνθεῶν εἰσερχομένην πρὸς τοὺς εἰσερχομένους εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ χρησιμεύων ὡς τὸ κέντρον διαφυλάξεως τοῦ ταμείου τῶν συμμάχων μετὰ τὴν εἰς Ἀθήνας μεταφορὰν τοῦ καὶ τὴν ἴδρυσιν τοῦ Παρθενῶνος. Οὕτως ἐτίθετο καὶ ὁ ὕλικός παράγων τῆς δημιουργίας τοῦ καλλιτεχνικοῦ καὶ λοιποῦ μεγαλείου τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς προνομίουχου θεᾶς. Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ ναοῦ διεσώθη πολὺ καλύτερα μέχρι σήμερον παντὸς ἄλλου τμήματος αὐτοῦ. Εἶναι τοῦτο, τὸ ὁποῖον βλέπει ὁ εἰσερχόμενος σήμερον εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἀφοῦ διέλθῃ διὰ τῶν Προπυλαίων αὐτῆς. Ἐκεῖ ὅταν σταθῇ κανεὶς σήμερον καὶ ἀτενίσῃ πρὸς ὅ,τι ἐσώθη, καὶ ἀναπαραστήσῃ μετ' ἡνθεῶν τῆς φαντασίας του τὰ ἐλλείποντα μέρη μετ' ὅλην ὑπερθεῖν ἀέτωμα καὶ τὰ γλυπτὰ του ποῦ παρίσταναν τὴν νίκην τῆς Ἀθηνᾶς ἐν τῷ ἀγῶνι περὶ ὑπεροχῆς ἐπὶ τῆς προστασίας τῆς πόλεως, καὶ κάτω αὐτῶν ἴδῃ τὰς μετόπας τὰς παριστώσας τὴν ἀμαζονομαχίαν, μίαν συμβολικὴν παράστασιν τοῦ ἀγῶνος τοῦ ἐλευθέρου πνεύματος πρὸς τὸ ἔξωθεν ἐρχόμενον καὶ ἀπειλοῦν νὰ καλύψῃ τὰ πάντα σκότος, αὐτὸ ποῦ ἐξεδιώχθη προτροπάδην ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων τὸσον εἰς τὴν μυθικὴν ὅσον καὶ εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐποχὴν, ἐννοεῖ ὅλην τὴν σημασίαν τῶν ἀπελευθερωτικῶν ἐλληνικῶν ἀγῶνων. Καὶ ὅταν ἀκόμῃ προσβλέψῃ πρὸς τὸ τμήμα τῆς ζωφόρου ποῦ παριστάνει τὴν πομπὴν τῶν μεγάλων Παναθηναίων μετ' ἡνθεῶν τῶν προετοιμασίας τοῦ ἀφθόνου πλῆθους, ἴδῃ τῶν ἐφίπων Ἀθηναίων τῶν γεμάτων ἀπὸ πολεμικῆν ὀρμῆν, ἀλλὰ συγκεντρουμένων διὰ τὴν τέλει μίαν μεγάλην εἰρηνικὴν ἐορτὴν πρὸς τιμὴν τῆς θεᾶς των, καὶ ὅταν ἀκόμῃ φαντασθῇ ὅλον τὸ ἀμέτρητον πλῆθος τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὁποῖοι πανηγυρίζοντες τὰς προηγουμένας ἡμέρας καὶ ἀγωνισθέντες εἰς τοὺς γυμνικούς, λαμπαδούχους, καὶ μουσικούς ἀγῶνας καὶ καλλιεργήσαντες τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴν των ἐκ παραλήλου πρὸς τὰ ἀκροάματα ὠραίων λογοτεχνικῶν ἔργων, ὡς τῶν δημηρικῶν ἐπῶν, προσήρχοντο ἐν τέλει εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, διὰ τὴν προσφέρωσι θυσίαν καὶ τὸν ἱερὸν πέπλον εἰς τὴν θεάν, τότε γίνεται πράγματι ἔραστής τῆς πόλεως ἐκεῖνης, ὅπως



Τὰ Προπύλαια τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Εἰς τὸ βάθος ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης.

ώνειρεύθη ὁ Περικλῆς. Καί ὅταν ἀναμνησθῆ τοὺς θρύλους καὶ τὰς παραδόσεις καὶ εἶναι συνδεδεμένοι μετὰ ὅλα τὰ ἐδάφη καὶ τὰ νερά τῆς Ἀττικῆς, τότε ἐννοεῖ ἀκριβῶς τὸ μεγαλεῖον τῆς πόλεως ἐκείνης πού ἔδωσεν εἰς τὸν κόσμον τὴν ζωὴν, τότε ἀντιλαμβάνεται, πῶς τὸ πνεῦμα ἐκείνης ἐκηπδήσαν ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς συνεκεντρώθη εἰς ὅλον τὸ οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται Παρθενῶν. Τότε τοῦ ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν ἡ προσευχὴ πού ἀπηύθυνε πρὸς τὴν θεάν ὁ Ρενάν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, τότε ἐπαναλαμβάνει καὶ αὐτὸς τὴν κατάραν τῆς θεᾶς πού ἔψαλλεν ὁ Βύρων πρὸς τοὺς συλητὰς τῶν ἱερῶν τῆς.

Τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ πνεύματος τῆς πόλεως αὐτῆς δὲν τερματίζεται μετὰ τὸν σύντομον περιγραφὴν πού ἔκαμα τοῦ Παρθενῶνος. Ἄλλα οἰκοδομήματα ἐξ Ἰσοῦ θαυμαζόμενα εἰς τὴν ἀρχαιότητα συνεπλήρωνον τὸν ὅλον καλλιτεχνικὸν διάκοσμον τοῦ ἱεροῦ βράχου. Εἶναι πρῶτον τὰ περιφῆμα Προσόροφ ρισοφ ρι ὕνοεζνιοιλιω ροι ρινηρμὴ μῆθησαν ἀμέσως μετὰ τὸν Παρθενῶνα καὶ δὲν εἶχον προφθάσει νὰ συμπληρωθῶν τελεῖως μέχρι τῆς ἐκρήξεως τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου. Ἐμελλόν ταῦτα νὰ ἀσπαρτίσωσι μεγαλοπρεπῆ εἰσόδου τῆς Ἀκροπόλεως ἀνταποκρινόμενα πρὸς τὸ μεγαλεῖον τοῦ ναοῦ πού ὑψώθη εἰς τὸ κέντρον αὐτῆς. Χρημάτων δὲν ἐφέισθησαν οἱ Ἀθηναῖοι, χάριν τούτου μόνον τοῦ ἔργου διαπανήσαντες 2000 τάλαντα ἐν ὅλῳ, καὶ ἱδρῦσαντες ταῦτα εἰς ὀλόκληρον τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς Ἀκροπόλεως παρὰ τὰ παλαιότερα Προπύλαια τοῦ Πεισιστράτου. Στοὰ ἑξωτερικὰ καὶ ἐσωτερικὰ, εἰσδοὶ πέντε ἐν ὅλῳ, κίονες δωρικοὶ καὶ ἰωνικοὶ ἀρμονικῶς συνδυαζόμενοι μετὰ τῶν ἀναγκαίων θαμνίδων δι' ἄνοδον — ἡ σημερινὴ μεγάλη κλίμαξ ἀπὸ τὴν πύλῃν τοῦ Μπελέ ὀδηγοῦσα πρὸς τὰ ἄνω ἀνήκει εἰς τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους — πτέρυγες δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς εἰσόδου μετὰ στοᾶς καὶ ἐν δωμάτων, τὸ ὁποῖον ἐκαλεῖτο πινακοθήκη ἐκ τῆς χρήσεώς του, παρουσιάζουν μετὰ τὸ μέγεθος τοῦ ὅλου οἰκοδομήματος — ἡ μεσαία πύλη εἶχεν ὕψος 7 μέτρων, ἡ ἑξωτερικὴ στοὰ θάθος 15 μέτρων καὶ πλάτος 18 μ. — μίαν θαυμαστὴν εἰσόδον εἰς τὸν θρόνον, ὁ ὁποῖος συνεκέντρωσε τὴν πνευματικὴν καὶ τὴν καλλιτεχνικὴν ζωὴν τῆς πόλεως. Μετὰ τὸν ἀνοικτόκαρδόν του χαρακτηριστῆρα ἐφαίνετο τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ὅτι ἐκάλει τοὺς Ἀθηναίους νὰ εἰσελθῶν ἀπὸ τὰς πύλας του εἰς τὸν τόπον τῆς θείας μυσταγωγίας, τὸν ναὸν τοῦ πνεύματος τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος.

Τὰ προπύλαια ἐσχεδιάσθησαν ἀκόμη

μεγαλοπρεπέστερα τῶν ἐκτελεσθέντων ὑπὸ τοῦ Μνησικλέους, ἀλλ' ἡ ὑπαρξίς ἄλλων ἱερῶν δεξιὰ πρὸς τὸν εἰσερχόμενον, ἰδίᾳ δὲ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τῆς Ἀρτέμιδος, ἠνάγκασαν τὴν τροποποίησιν τοῦ ἀρχικοῦ σχεδίου. Οὕτω κατέστη δυνατόν νὰ διατηρηθῆ ὁ χάρος πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ νὰ ἱδρυθῆ συγχρόνως πρὸς τὰ Προπύλαια ὁ μικρὸς μὲν, ἀλλὰ θαυμάσιος ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ ἄριστον δείγμα τοῦ ἰωνικοῦ ρυθμοῦ, ἔργον τοῦ ἀρχιτέκτονος τοῦ Παρθενῶνος Καλλικράτους. Ὁ ναὸς οὗτος ἱδρύθη ἐπὶ πύργου, καλουμένου τοῦ Κίμωνος, καὶ ἔχει διαστάσεις 4,19 μ. X 3,78 μ. μετὰ ἄνα τέσσαρας κίονας εἰς τὴν ἀνατολικὴν καὶ τὴν δυτικὴν πλευρὰν. Προωρίζετο νὰ τιμῆσθαι τὴν Ἀθηναῖν ὡς Νίκην, ἐκείνην δηλ. ἡ ὁποία παρέσχεν εἰς αὐτοὺς τὴν νίκην ἐν τοῖς πολέμοις. Τὸ ἀγαλμὰ τῆς ἄπτερον εὐρίσκειτο ἐντὸς τοῦ ναοῦ, ἐξ οὗ καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἀπτερου Νίκης καλεῖται, ἐνῶ δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μετὰ τὴν τὴν θεάν Νίκην. Ἡ ζωφόρος, κύριον γνῶρισμα τοῦ ἰωνικοῦ ρυθμοῦ, ἐκοσμεῖτο διὰ παραστάσεων ἐκ τοῦ ἀγῶνος τῶν Ἑλληνῶν κατὰ τῶν Περωῶν εἰς τὰς Πλαταιάς, ἐνὸς θέματος ἱστορικοῦ σπανίου διὰ τοὺς ζῶντας πάντοτε εἰς τὸν μῦθον Ἀθηναίου, ἀλλὰ μετὰ ἐλεύθερον καὶ οὐχὶ ἀπολύτως ἱστορικὸν χαρακτῆρα ὡς πρὸς τὸν τρόπον διεξαγωγῆς τοῦ ἀγῶνος καὶ τὰς στολὰς, αἱ ὁποῖαι προσηρμόσθησαν περισσότερον πρὸς τὴν μυθικὴν καὶ ἡρωϊκὴν παράδοσιν τεχνοτροπίας.

Ὀλίγα χρόνια μετὰ τὴν ἱδρυσιν τῶν οἰκοδομημάτων τούτων ἐμαίνετο ἐν τῇ Ἑλλάδι ὁ ἐμφύλιος πόλεμος, ὁ γνωστὸς μετὰ τὸ ὄνομα πελοποννησιακός, καὶ ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ καταρρίψῃ ὅλον τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἀπέρρευσεν ἐκ τοῦ χαρακτηριστῆρος τῆς θεᾶς. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ δὲν ἐλησμόνησαν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν θεάν των καὶ τὰς ἐνδόξους νίκας τῆς πόλεώς των. Τότε ἔκτισαν γύρω ἀπὸ τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης θωρακείον, τὸ ὁποῖον ἐστόλισαν μετὰ παραστάσεις τῆς θεᾶς καθημένης καὶ περιστοιχιζόμενης ὑπὸ πτερωτῶν νικῶν, ὧν ἄλλαι ἐκόμιζον ὄπλα, διὰ τὰ ἀποτελέσασαι τὴν τροπία τῶν νικῶν, καὶ ἄλλαι ἔφερον τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὰς θυσίας ζῶα καὶ λοιπά, ἢ ἡσχολοῦντο εἰς ἄλλα ἔργα. Ποικιλία στάσεων καὶ ραδιότης ἐκφράσεως ἐχαρακτήριζε τὰς νύμφας ταύτας, τῶν ὁποίων αἱ κινήσεις ἔδιδον ἀφορμὴν εἰς τὸ νὰ ἐπιδειχθῆ ἡ πλήρης ἐπιτήδευσις καὶ χάρις τῶν λεπτῶν ἐνδυμάτων μετὰ τὰς καλλιτεχνικὰς πτυχώσεις καὶ τοὺς ὄραίους κυματισμούς των πού ἄφηναν νὰ διακρίνεται κάτωθεν

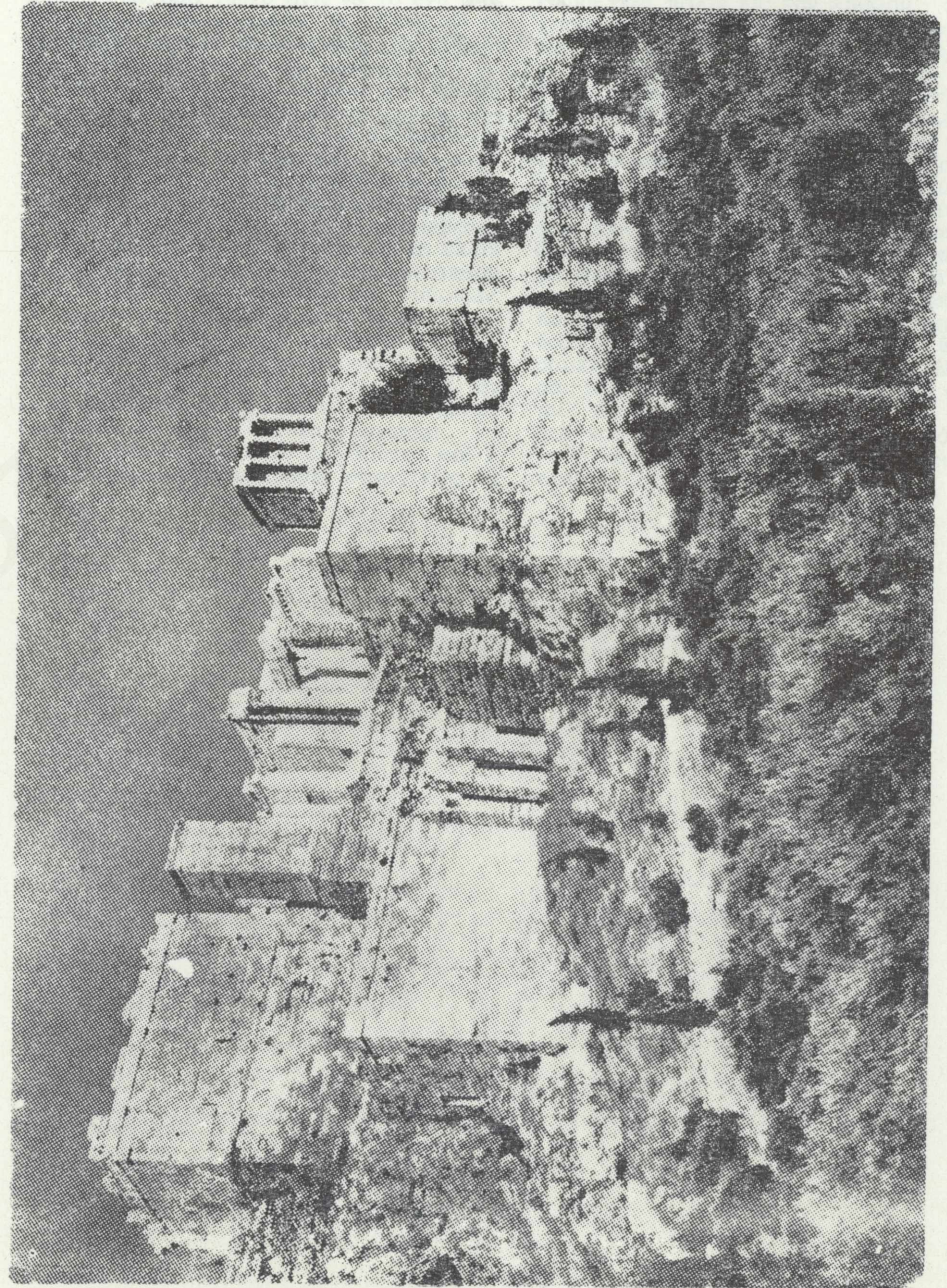
τὸ εὐλόγιστον καὶ κομψὸν σῶμα τῶν νυμφῶν ποῦ ἠκολούθουν τὴν θεάν.

Ὅλιγα ἀκόμη λόγια θὰ πρέπει νὰ προσθέσω, προτοῦ τελειώσω, δι' ἄλλο οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον ἐξήλθεν ἀπὸ τὸ πνεῦμα καὶ τὸν μῦθον τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς. Εἶναι τοῦτο τὸ Ἐρέχθειον, τὸ ὁποῖον ἐτελείωσε συγχρόνως πρὸς τὸ θωρακεῖον τῶν Νικῶν τῷ 408 π. Χ., ἐνῶ ἡ ἔναρξις τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ὑπὸ ἀρχιτέκτονα τὸν Φιλοκλέα τίθεται περὶ τὸ 421 π. Χ., ἦτοι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου. Ὑπῆρξε τοῦτο πολυσύνθετον οἰκοδόμημα περιλαμβάνον: 1) ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς μετ' ἐξάστυλον πρόδομον ἰωνικοῦ ρυθμοῦ θαυμασίου κάλλους, εἰς τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τοῦ ἱεροῦ, ἔνθα ἐφυλάσσετο τὸ πολῦτιμον διῆπετες ξόανον τῆς θεᾶς, 2) ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος Ἐρεχθέως εἰς τὸ δυτικὸν μέρος, ἔνθα καὶ ὁ οἰκουρὸς ὄφις, πρὸς βορρᾶν τοῦ ὁποῖου ὑψοῦτο ἡ περίφημος στοὰ στέγουσα τὸ σημεῖον ἔνθα τὰ ἴχνη τῆς Τριαίνης τοῦ θεοῦ διεκδικήσαντος τὴν ὑπεροχὴν εἰς τὸν ἀγῶνα περὶ προστασίας τῆς πόλεως πρὸς τὴν Ἀθηνᾶν, καὶ πρὸς νότον ἡ περίφημος πρόστασις τῶν ἑξ Κορῶν ἢ Καρασιδῶν «πρὸς τῷ Κεκροπείῳ», ἔνθα ἔκειτο ὁ τάφος καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ μυθικοῦ βασιλέως καὶ ἥρωος Κέκροπος. Δυτικώτερον ὀλίγον ἔκειτο τὸ ἱερὸν τῆς Πανδρόσου, ὅπου εὐρίσκετο ἡ πάγκυφος ἐλαία, τὴν ὁποίαν ἐφύτευσε ἡ Ἀθηνᾶ. Διέσωζεν οὕτω τὸ Ἐρέχθειον, τὸ ὁποῖον ἀντικατέστησε καὶ τὸ κρημνισθὲν ἑκατόμπεδον, τὰ ἱερώτερα λείψανα τῆς παλαιᾶς λατρείας τῆς θεᾶς καὶ τῆς πρὸς αὐτὴν σχετιζομένης παραδόσεως. Ὁ συνδυασμὸς τῶν δύο κυρίων θεοτήτων ἐν τῷ αὐτῷ οἰκοδομήματι δὲν εἶναι ζήτημα μόνον ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὴν θρησκευτικὴν παράδοσιν αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ ὀφθαλμοφανῆς ἀπόδειξις τῆς ἀναγνωρίσεως, ὅτι ἡ δύναμις καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς πόλεως ἀπέρρευσαν ἀπὸ τὴν πραγμάτων τῶν ἰδανικῶν, τὰ ὁποῖα ἐσυμβόλιζον διὰ τὰς Ἀθηνᾶς ἀμφότεροι, ὁ θεὸς τῆς θαλάσσης καὶ ἡ θεὰ τῆς σοφίας, τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς ἰσορροπημένης πολεμικῆς ἐνεργείας.

Τὰ ἀρχιτεκτονικὰ τμήματα τοῦ ναοῦ τούτου ἰδρυθέντα μετὰ τὴν ἐξελιχθέντα καὶ τελειοποιηθέντα ἰωνικὸν ρυθμὸν ἀποτελοῦσι τὴν λεπτοτέραν ἐκδήλωσιν τούτου προδίδοντα τὴν ἰωνικὴν χάριν, καὶ κομψότητα συνδυασθεῖσαν μετὰ πλοῦτον ἐμφάνισιν εἰς τὰς λεπτομερεῖας ἀπομακρυνόμενον τοῦ ἀπλοῦ καὶ ἐπιβλητικοῦ ρυθμοῦ τοῦ Παρθενῶνος. Τὰ δὲ γλυπτὰ τμήματα τῆς ζωφόρου περιλαμβάνουν παραστάσεις τοῦ μύθου τοῦ Ἐριχθονίου, τῶν ὁποίων δὲν εἶναι δυνατόν νὰ κριθῇ σήμερον ἡ καλλιτεχνικὴ ἀξία, ἐνῶ αἱ ἑξ κόραι τῆς προστά-

σεως ἀποτελοῦσιν ἔργα ἐκ τῶν ὠραιότερων, τὰ ὁποῖα ἔπλασεν ἡ ἀρχαία γλυπτική. Εὐρώστα καὶ ραδιναὶ σῶματα φέροντα τὸν δωρικὸν χιτῶνα ἴσανται χωρὶς κομμίαν ἀκαμψίαν ἐνθυμίζοντα τὰς κληφύρους τῶν Παναθηναίων ἐν ἐπιγνώσει τῆς θρησκευτικῆς ὑπηρεσίας, τὴν ὁποίαν αὐταὶ τὴν στιγμὴν ἐκείνην τελοῦσι. Εἶναι οἱ τύποι τῶν ἀθηναίων γυναικῶν τοῦ τέλους τοῦ 5. αἰ. π. Χ., αἱ ὁποῖαι ἀπομακρυνθεῖσαι τῆς ἀκράτου αὐστηρότητος τῶν γυναικῶν τῆς ἀμέσου προηγουμένης ἐποχῆς τοῦ Περικλέους καὶ πολὺ περισσότερον ἀκόμη τοῦ τύπου τῶν κορῶν τῆς Ἀκροπόλεως τοῦ 6. αἰ. π. Χ. διασώζουσιν ἀκόμη ὅλην τὴν σεμνότητα, τὴν ὑγίειαν καὶ τὸ κάλλος τῶν Ἀθηναίων ποῦ ἠγωνίζοντο νὰ διασώσῃ τὴν παλαιὰν κληρονομίαν, ἀλλὰ ματαίως, κύψαντες μετ' ὀλίγον ὑπὸ τὸ βᾶρος τῆς ἑλληνικῆς ἀντιζηλίας.

Οὕτω ἡ Ἀκρόπολις καὶ τὰ οἰκοδομήματά της ἀφιερώθησαν κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους εἰς τὴν λατρείαν τῆς θεᾶς ποῦ ἐξεπροσώπει τὸ ἀθηναϊκὸν πνεῦμα εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν διαφύλαξιν τῶν παλαιῶν παραδόσεων ποῦ ἐκληροδοτήθησαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τοῦ 5. αἰ. π. Χ. ὡς ἱερὰ διαθήκη πρὸς φύλαξιν στοργικὴν. Μέσα εἰς τὰ οἰκοδομήματα αὐτὰ δὲν περιέχεται μόνον ἡ μεγάλη τέχνη ποῦ ἐκαλλιέργησαν μετὰ τὸ ἀφθαστον καλλιτεχνικὸν τῶν συναίσθημα καὶ ἐξωτερικέυσαν οἱ Ἀθηναῖοι, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅλον πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, τὴν ὁποίαν ὀνομάζομεν συνήθως ἐποχὴν τοῦ Περικλέους. Εἶναι ἐπομένως τὰ δημιουργήματα τῆς Ἀκροπόλεως τοῦ 5. αἰ. π. Χ. ἀποτέλεσμα δύο οὐσιωδιστάτων παραγόντων: α) τοῦ πνεύματος τῆς Ἀθηνᾶς, ὅπως ἐφαντάσθησαν καὶ ἐτίμησαν τὴν θεάν αὐτῶν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ β) τοῦ πνεύματος τοῦ μεγάλου αὐτῶν πολιτικοῦ, ὅπως οὗτος ἐγνώριζε νὰ ἐρμηνεύη τὸ πνεῦμα τῆς Ἀθηνᾶς εἰς τοὺς συμπατριώτας του μετὰ τὴν διακρίνουσαν αὐτὸν περὶ τὰ ἐξωτερικὰ καὶ τὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα δευδέρκειαν. Εἶναι τοῦτο τὸ πνεῦμα τῆς ἁρμονίας καὶ τῆς ἰσορροπίας ποῦ διακρίνει ὅτι ὀνομάζομεν κλασσικὸν ἀθηναϊκὸν καὶ τὸ ὁποῖον βλέπομεν ὡσαύτως εἰς ὅλα τὰ δημιουργήματα εἴτε τῆς ποιήσεως εἴτε τῆς φιλοσοφίας τῶν Ἀθηναίων. Κάτω εἰς τὰ πλάγια τοῦ ἱεροῦ θράχου οἱ τραγικοὶ ποιηταὶ διαγωνιζόμενοι εἰς τὸ Διονυσιακὸν Θέατρον ἐκαλλιέργουν διὰ τοῦ λόγου τὸ αὐτὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἡ ἄφωνος λαλιὰ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν, γλυπτικῶν καὶ ζωγραφικῶν μνημείων ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ θράχου διεκήρυσσε δυνατὰ. Πέραν εἰς τὴν Ἀκαδημειαν μετ' ὀλίγα χρόνια τὸ ἴδιον πνεῦμα ἐκαλλιέργει



Ἡ δυτικὴ πλευρὰ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τὸν Πρωτοβυζαντινὸν αἰῶνα καὶ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης.

ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος, τοῦ μαθητοῦ τοῦ Σωκράτους, ὁ ὁποῖος καὶ αὐτὸς εἰργάσθη ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ἀλλ' ἐπρωτίμην τὸ πνεῦμα τοῦτο ἀντὶ νὰ τὸ ἔχη ἀκίνητον εἰς δημιουργήματα τῆς τέχνης νὰ τὸ μεταφέρῃ εἰς τὰς παλαιάστροφας, τὰ γυμναστήρια καὶ τὰς στοὰς τῆς πόλεως.

Οἱ κατόπιν χρόνοι ἄλλοτε μὲν ἐσεβάσθησαν τὰ μοναδικὰ δημιουργήματα τῆς Ἀκροπόλεως, ἄλλοτε δὲ τὰ ἐβεβήλωσαν διὰ προσθηκῶν, μετατροπῶν, πολεμικῶν ἐνεργειῶν καὶ ψευδοκαλαισθητικῆς διαθέσεως. Τὰ ἰδρύματα ὑπέστησαν τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ῥωμαίων, οἱ ὁποῖοι προσέθεσαν παρ' αὐτὰ ἄλλα παρερμηνεύοντα τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα, τῶν Βυζαντινῶν, οἱ ὁποῖοι τὰ μετέβαλον εἰς ἐκκλησίας, τῶν Τούρκων, οἱ ὁποῖοι τὰ μετέβαλον εἰς τζαμιά με μινναρέδες ἢ κατοικίας τῶν πασάδων καὶ τῶν χαρεμίων τῶν Ἑνετῶν, οἱ ὁποῖοι τὰ κατέστρεψαν με τὰς βόμβας τῶν ἢ με τὴν δῆθεν ἀγάπην τῶν, ἐν τέλει δὲ τῶν ξένων συλητῶν, οἱ ὁποῖοι τὰ ἀπεγύμνωσαν.

Τὰ χρόνια ἐπέρασαν ραγδαίως καὶ ἡ ἀναγεννηθεῖσα Νέα Ἑλλάς στοργικῶς τὰ

περιέλαβεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς, τὰ ἔθρεψεν ὡς ἴδια δημιουργήματα, ἀπέσπασε καθετοίχιον τῆς θεηλώσεως καὶ τὰ παρέδωσε καὶ πάλιν εἰς τὸν κόσμον, διὰ νὰ χρησιμεύωσιν ὡς πηγὴ φωτός, δυνάμεως καὶ πίστεως εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ μεγάλου, τοῦ ὠραίου καὶ τοῦ ἀληθοῦ. Τὸ ἔργον ἐξακολουθεῖ νὰ συνεχίζεται καὶ σήμερον ἀκόμη. Οὕτω ἐλεύθερα τὰ δημιουργήματα ταῦτα ἀναδίδουσι τὸ πνεῦμά των εἰς πᾶσαν τὴν ἀνθρωπότητα καὶ τὴν καταυγάζουν ὡς ἱερὸν σύμβολον τοῦ ἀθηναϊκοῦ πνεύματος ποῦ ἐδημιούργησε τὸν ἀθάνατον πολιτισμὸν ποῦ μίαν φορὰν ἐγνώρισεν ἡ ἀνθρωπότης. Πρὸς αὐτὸ τὸ σύμβολον θὰ ἐξακολουθῶσι νὰ παραμένωσιν ἐστραμμένα καὶ τὰ ἰδικά μας βλέμματα ὑπὸ οἰασδήποτε συνθήκας πολιτικάς, τὰς ὁποίας αἱ περιστάσεις ἐπιβάλλουν εἰς ἡμᾶς. Ὁ ἱερὸς θράχος θὰ παραμείνῃ καὶ ὑπὸ τὸ καθεστὼς τῆς ἐλευθέρου Κυπριακῆς Πολιτείας ὁ πολιτικὸς ἀστήρ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ, ὅπως ἦτο καὶ κατὰ τὴν λήγουσαν ἡδὴ τύχη ἀγαθῆ περιόδου τῆς Ἀγγλικῆς ἀποικιοκρατίας.



*Τὸ Ἐρέχθειον μετὰ τῆς προστάσεως τῶν Καρυατίδων
δεξιὰ καὶ τοῦ ἱεροῦ χώρου τοῦ Ποσειδῶνος ἀριστερά.*



Ἀνάγλυφον Νίκης ἐκ τοῦ περὶ τὸν ναὸν τῆς Ἀθηναῖς Νίκης θωρακείου.



*Ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τῶν πέριξ.
Κάτω τὰ εἰλίπια τοῦ ρωμαϊκοῦ Ὁδείου Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ.*

Πωλείται εις τὰ Γραφεῖα τοῦ
Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Ὁμίλου Κύπρου
(Παγκύπριον Γυμνάσιον)

Τιμὴ 150 Μίλς.

Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Κύπρου